

STRATEGISCH ACTIEPLAN VOOR LIMBURG

OPVOLGING VAN EFFECTEN EN OMGEVINGSASPECTEN

Nulmeting 2013

INLEIDING

De monitoring van SALK gebeurt op programmaniveau als volgt:

- op het niveau van de visie en de doelstellingen
- omgevingsaspecten

SALK formuleert enkele concrete streefcijfers. Meestal wordt de gewenste ontwikkelingsrichting van de doelstellingen beschreven.

In het voorliggende indicatorenrapport worden de resultaten voor Limburg telkens vergeleken met deze van het Vlaamse Gewest. Indien er streefnormen op Vlaams niveau bestaan in het kader van het Pact 2020, Europa 2020 of andere beleidsplannen, vermelden we die als streefcijfer.

We nemen de situatie in 2005 als vertrekpunt in de tijd. De gewenste ontwikkeling moet tegen 2019 worden gerealiseerd.

Er worden twee soorten indicatoren voorgesteld: 1) op het niveau van de doelstellingen (KPI) en 2) op het niveau van de omgeving (randvoorwaarden).

1. Doelstellingen

1. Welvaart behouden
2. Duurzame jobs creëren
3. Beter opleiden
4. Doelgericht innoveren
5. Ruimer exporteren
6. Sterker ondernemen
7. Gericht ontsluiten

Indicatoren op niveau doelstellingen

Doel	Indicator	Pagina
D1.1	Bbp per inwoner	5
D1.2	Beschikbaar inkomen per inwoner	6
D1.3	Groei arbeidsproductiviteit	7
D1.4	Globale conjunctuurcurve	9
D2.1	Netto-aangroei aantal jobs naar hoofdsector	10
D2.2	Werkgelegenheidsgraad	11
D2.3	Werkzaamheidsgraad (20-64 jaar)	12
D2.4	Werkloosheidsgraad (18-64 jaar)	12
D2.5	Aantal niet-werkende werkzoekenden naar een aantal kenmerken	13
D2.5.1	Niet-werkende werkzoekenden	13
D2.5.2	Niet-werkende werkzoekenden naar geslacht	14
D2.5.3	Niet-werkende werkzoekenden naar leeftijd	14
D2.5.4	Niet-werkende werkzoekenden naar opleiding	15
D2.5.5	Niet-werkende werkzoekenden naar werkloosheidsduur	16

D2.5.6	Niet-werkende werkzoekenden naar origine	16
D2.5.7	Niet-werkende werkzoekenden naar arbeidshandicap	17
D2.6	Jobloze schoolverlaters	18
D2.7	Spanningsratio	19
D3.1	Schoolse vertraging	20
D3.2	Ongekwalificeerde uitstroom	21
D3.3	Participatie hoger onderwijs	22
D3.4	Aandeel jongeren (30-34 jaar) dat hoger onderwijs genoten heeft	23
D4.1	Aandeel werkenden in hoogtechnologische industrie en diensten	24
D4.2	Aandeel O&O-personeel en groei	25
D4.3	Aantal starters in hoogtechnologische sectoren	26
D5	Ruimer exporteren	27
D6.1	Aantal starters en oprichtingsratio	27
D6.2	Nettogroeiratio en turbulentie	28
D6.3	Overlevingsgraad op 5 jaar	29
D6.4	Aantal en aandeel zelfstandigen ten opzichte van de beroepsbevolking	29
D6.5	Aantal arbeidsplaatsen, naar sectoren	30
D6.6	Jobratio	34
D6.7	Investeringsratio	35
D6.8	Btw op omzet	35
D6.9	Btw per werknemer	36
D6.10	Nettorendabiliteit	37
D7.1	Aanbod aan bedrijventerreinen	38
D7.2	Aanbod regionaal vervoer	39

2. Omgevingsaspecten

Omgevingsaspecten hebben betrekking op:

1. Kinderarmoede
2. Welzijn en zorg
3. Energie en milieu

Indicatoren over omgeving

Aspect	Indicator	Pagina
O1.1	Kansarmoede-index Kind en Gezin	40
O1.2	Onderwijskansarmoede-index (OKI)	41
O1.3	Aandeel kinderen in een huishouden waar geen van de ouders werkt	42
O2.1	Aantal plaatsen kinderopvang per 100 kinderen 0-3 jaar	43
O2.2	Mantel- en thuiszorg per 1.000 65-plussers	44
O2.3	Aandeel sociale huurwoningen	45
O3.1	Energiegebruik van huishoudens voor verwarming	47
O3.2	Fijnstofemissies (PM ₁₀ en PM _{2,5}) door energieverbruik voor verwarming bij huishoudens	48
O3.3	CO ₂ -emissies door gebouwenverwarming bij huishoudens	49
O3.4	Groene stroom	50

INDICATOREN OP HET NIVEAU VAN DOELSTELLINGEN: KPI

D1 Welvaart behouden

D1.1 Bbp per inwoner

Streefwaarde: niveau van 2011 opnieuw bereiken.

Bron: INR, bewerking SVR.

Tabel: bbp per inwoner, Limburg en Vlaams Gewest, 2005-2011

In werkelijke prijzen

	Limburg	Vlaams Gewest	Index (Vlaams Gewest = 100)
2005	23.325	28.746	81,1
2006	24.788	30.167	82,2
2007	26.311	31.736	82,9
2008	27.019	32.332	83,6
2009	25.499	31.389	81,2
2010	26.639	32.416	82,2
2011	27.671	33.381	82,9

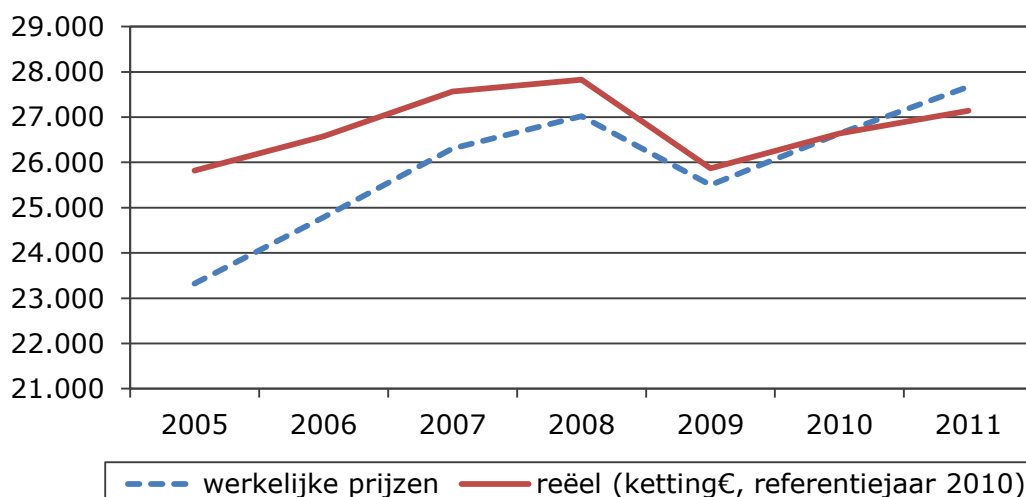
In kettingeuro's met referentiejaar 2010

	Limburg	Vlaams Gewest	Index (Vlaams Gewest = 100)
2005	25.819	31.558	81,8
2006	26.577	32.264	82,4
2007	27.564	33.182	83,1
2008	27.827	33.258	83,7
2009	25.866	31.938	81,0
2010	26.639	32.416	82,2
2011	27.145	32.848	82,6

Bespreking

Limburg heeft anno 2011 een bbp van 27.671 euro per inwoner. Het Limburgse bbp kende een merkbare inzinking in 2009 als gevolg van de financieel-economische crisis. Dat was ook in heel het Vlaamse Gewest en elders het geval. In 2010 en 2011 volgde een herstelbeweging. In 2011 was het niveau van het bbp per inwoner in reële termen nog steeds (iets) lager dan in 2008, het jaar vóór het van start gaan van de recessie. Het uitbreken van de eurocrisis in 2012 zal ongetwijfeld voor een lage economische groei zorgen, ook in Limburg. Cijfers daarover worden verwacht in het voorjaar van 2014.

Grafiek: bbp per inwoner in Limburg in werkelijke prijzen en in kettineuro's (referentiejaar 2010), 2005-2011, in euro

Het Limburgse bbp per inwoner is structureel lager dan dit van heel het Vlaamse Gewest. Tussen 2005 en 2008 kon Limburg geleidelijk een deel van zijn achterstand wegwerken (2005: index 81,1 en 2008: index 83,7 bij Vlaams Gewest = 100). Maar in 2009 volgde een terugval (index 81,2). Dat kan verklaard worden door de relatief sterke aanwezigheid van de secundaire sector in Limburg (in 2011: 29,2% van de bruto toegevoegde waarde tegenover 24,7% in het Vlaamse Gewest en 26,1% van de werkgelegenheid tegenover 21,9% in het Vlaamse Gewest). De secundaire sector had immers meer dan de andere sectoren te lijden van de financieel-economische crisis in 2009. Dat komt doordat de forse terugloop van de internationale handel in het bijzonder de meer exportgerichte industrie trof. In 2010 en 2011 kon Limburg echter opnieuw een deel van de opgelopen achterstand inhalen (index 82,9 in 2011).

D1.2 Beschikbaar inkomen per inwoner

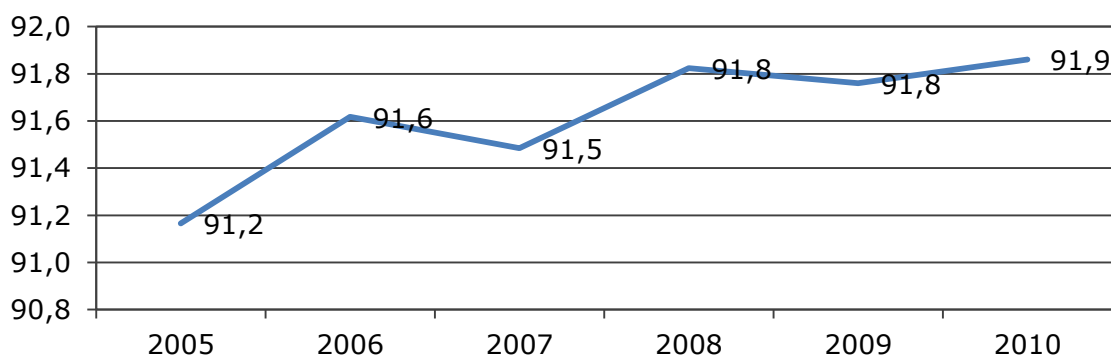
Streefwaarde: stijgen en het niveau van het Vlaamse Gewest bereiken.

Bron: INR, bewerking SVR.

Tabel: beschikbaar inkomen per inwoner, Limburg en Vlaams Gewest, 2005-2011, werkelijke prijzen in euro

	Limburg	Vlaams Gewest
2005	15.463	16.961
2006	16.309	17.801
2007	17.006	18.589
2008	17.851	19.440
2009	18.064	19.686
2010	17.945	19.535

Grafiek: beschikbaar inkomen per inwoner in Limburg ten opzichte van het Vlaams Gewest, 2005-2010, indices (Vlaams Gewest = 100)

Bespreking

Het beschikbaar inkomen bedraagt in Limburg 17.945 euro per inwoner (data van 2010). Dat is in werkelijke prijzen iets minder dan in 2009. Dat komt omwille van volgende redenen (zie Jaarverslag NBB 2010):

- Er is een zeker tijdsverloop tussen het verloop van de consumptieprijzen en de indexering van de lonen. In 2010 bleef de indexering van de bezoldigingen zeer beperkt terwijl de inflatie aantrok.
- De stijging van de uurloonkosten vertraagde eveneens doordat in het centraal akkoord dat eind 2008 afgesloten werd tussen werkgevers en werknemers bepaald werd dat loonsverhogingen in 2009-2010 zouden toegekend worden als forfaitaire bedragen onder de vorm van eco- en maaltijdcheques. Die worden niet opgenomen in de loonschalen en beïnvloeden dan ook de index van de conventionele lonen niet.
- Sommige belastingverminderingen toegekend in het crisisjaar 2009 werden in 2010 teruggeschroefd.

Het beschikbaar inkomen per inwoner is in Limburg structureel lager dan in het Vlaamse Gewest als geheel. Maar gedurende de laatste jaren doet Limburg wel een inhaalbeweging. Bij een index met Vlaams Gewest = 100 heeft Limburg een waarde van 91,9 in 2010 tegenover 91,2 in 2005.

D1.3 Groei arbeidsproductiviteit

Streefwaarde: 1,1% per jaar stijgen.

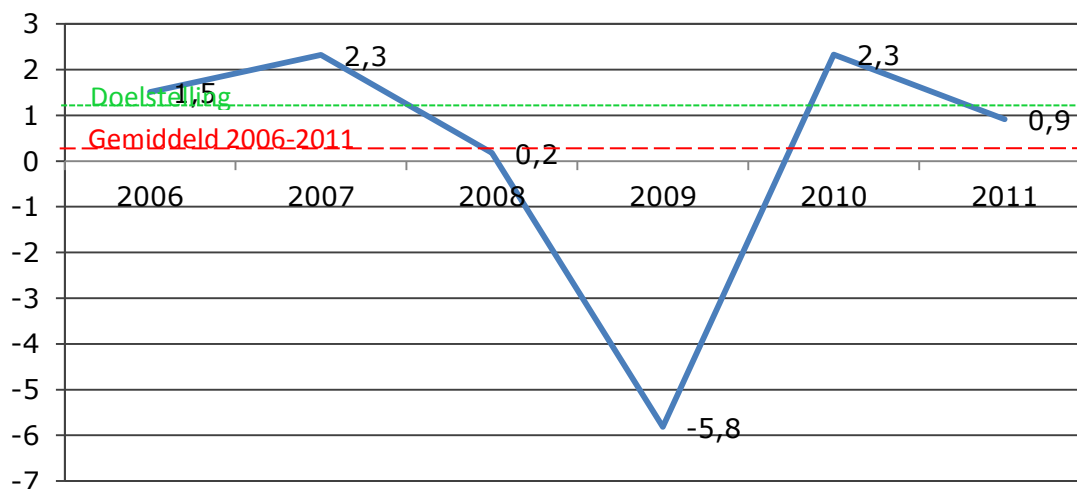
Bron: INR, bewerking SVR.

Tabel: groei arbeidsproductiviteit, Limburg en Vlaams Gewest, 2006-2011, in %

Nominale groei arbeidsproductiviteit (in %)		
	Limburg	Vlaams Gewest
2006	4,8	3,8
2007	4,7	4,1
2008	1,9	0,8
2009	-4,4	-1,9
2010	3,8	3,6
2011	2,9	2,5
<i>gem. groei</i>	2,2	2,1

Reële groei arbeidsproductiviteit (in %)		
	Limburg	Vlaams Gewest
2006	1,5	1,2
2007	2,3	1,8
2008	0,2	-0,9
2009	-5,8	-3,0
2010	2,3	1,8
2011	0,9	0,9
<i>gem. groei</i>	<i>0,2</i>	<i>0,3</i>

Grafiek: jaarlijkse reële groei arbeidsproductiviteit in Limburg, 2006-2011, in %

Bespreking

De arbeidsproductiviteit bedraagt in Limburg 70.759 euro per werkende en is daarmee structureel lager dan in het Vlaamse Gewest (80.500 euro). Een en ander kan verklaard worden door de relatief minder sterke aanwezigheid van grote (multinationale) ondernemingen in Limburg. Deze categorie van ondernemingen geniet van schaalvoordelen en expertise en is daardoor traditioneel productiever dan kleinere entiteiten. Ter illustratie: eind 2011 werkte 12,3% van de werknemers in Limburg in bedrijfseenheden van 500 of meer werknemers. In heel het Vlaamse Gewest was dit 15,4% (Bron: RSZ, verwerking SVR).

De *nominale toename* van de arbeidsproductiviteit bedroeg +2,2% per jaar gemiddeld gedurende 2006-2011. In *reële termen* nam de arbeidsproductiviteit echter slechts gemiddeld met +0,2% toe over 2006-2011. Maar er zijn nogal wat schommelingen doorheen deze periode. In de jaren van aantrekkende conjunctuur (2006 en 2007) en ook in het hersteljaar 2010 lag de reële groei van de indicator boven de doelstelling van +1,1%. Dat was niet zo in de andere jaren, en zeker niet voor het recessiejaar 2009 toen de arbeidsproductiviteit reëel met 5,8% terugliep in Limburg. De verkopen van goederen en diensten hadden toen sterk te leiden van de crisis. Er zij vermeld dat de terugloop in 2009 minder sterk was in heel het Vlaamse Gewest (-3,0%). Dat komt doordat de terugloop van de arbeidsproductiviteit in de industrie minder sterk was in het Vlaamse Gewest dan in Limburg. Dit alleen verklaart de iets sterkere reële groei van de indicator in het Vlaamse Gewest dan in Limburg gemiddeld over de periode 2006-2011: +0,3% versus +0,2%. In alle andere jaren deed Limburg het beter.

D1.4 Globale conjunctuurcurve

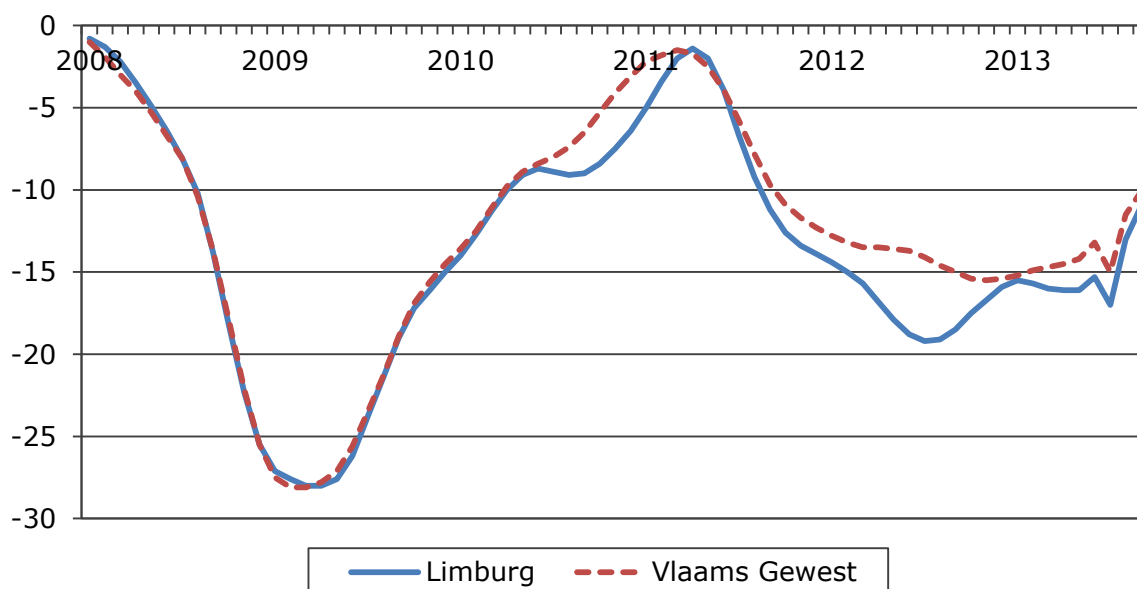
Streefwaarde: parallel verloop aan het Vlaamse Gewest.

Bron: INR, bewerking SVR.

Tabel: afwijking van de getalwaarden van de globale conjunctuurcurven van Limburg ten opzichte van het Vlaamse Gewest, 2008-2013, in procentpunt

Jaargemiddelde	Procentpunt afwijking
2008	+0,2
2009	-0,2
2010	-1,4
2011	-1,1
2012	-2,9
2013	-1,2

Grafiek: globale conjunctuurcurve in Limburg en in het Vlaamse Gewest

Bespreking

In 2008 en 2009 verliepen de Limburgse en Vlaamse conjunctuurcurven vrij gelijklopend. In de tweede helft van 2010 en op het einde van 2011, zich doorzettend in 2012, groeide een afwijking in het nadeel van Limburg. Dit komt vooral door de sectoren van de ruwbouw en de diensten aan bedrijven die het minder goed deden in Limburg.

Na een verwijdering van de Limburgse globale conjunctuurcurve in de periode 2010-2012, verkleint de afwijking ten opzichte van het Vlaamse Gewest in 2013 gaandeweg.

D2 Duurzame jobs creëren

D2.1 Netto-aangroei aantal jobs naar hoofdsector

Streefwaarde: +10.000 jobs.

Bron: Vlaamse Arbeidsrekening o.b.v. RSZ gedecentraliseerde statistiek, RSVZ, RSZ, RSZPPO, RSVZ, RVA (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE).

Tabel: raming van het totaal aantal jobs*, naar hoofdsector (o.b.v. Nace 2008), 2007-2011, jaargemiddelde in Limburg en Vlaams Gewest

	Totaal aantal					Jaar-op-jaar groei, aantal			
	2007	2008	2009	2010	2011	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011
Limburg									
Primaire sector	10.997	9.176	9.194	8.995	9.671	-1.821	18	-198	675
Secundaire sector	89.354	90.642	87.049	84.939	85.017	1.288	-3.593	-2.110	77
Tertiaire sector	138.576	142.235	141.449	146.183	150.924	3.659	-786	4.734	4.742
Quartaire sector	98.908	102.430	105.145	106.574	104.871	3.522	2.715	1.429	-1.703
Onbekend	269	730	1.165	1.864	2.726	460	436	698	862
Totaal	338.105	345.213	344.002	348.555	353.209	7.108	-1.211	4.553	4.654
Vlaams Gewest									
Primaire sector	70.096	65.430	64.724	63.440	64.448	-4.666	-706	-1.283	1.007
Secundaire sector	615.762	619.565	600.426	588.277	588.567	3.803	-19.139	-12.149	290
Tertiaire sector	1.250.349	1.280.593	1.278.889	1.310.021	1.333.077	30.244	-1.704	31.132	23.055
Quartaire sector	746.233	768.277	788.927	792.454	790.136	22.044	20.650	3.527	-2.318
Onbekend	1.773	5.169	7.426	10.826	15.108	3.396	2.256	3.401	4.282
Totaal	2.684.214	2.739.035	2.740.392	2.765.019	2.791.336	54.821	1.357	24.627	26.317

* Omvat loontrekkende jobs, jobs voor zelfstandigen en jobs voor helpers.

Bespreking

De Vlaamse arbeidsmarkt hield al bij al relatief goed stand tijdens de crisis 2008-2009. De verzwakkende economische groei in 2008 was nog niet echt merkbaar op de arbeidsmarkt, die doorgaans met enige vertraging op de conjunctuurevolutie reageert. Het aantal banen nam nog toe in dat jaar en stabiliseerde zich in 2009. In Limburg was er wel sprake van een (lichte) daling van het aantal jobs tussen 2008 en 2009 (-0,4%). In 2010 herstelde de arbeidsmarkt reeds en nam de werkgelegenheid terug toe. Zo steeg het aantal jobs in Limburg met 1,3% en waren er jaar-op-jaar 4.553 banen meer. Ook in 2011 steeg het aantal arbeidsplaatsen er op jaarbasis met 4.654 of 1,3%. De arbeidsplaatsen in Limburg kunnen zowel door werkenden woonachtig in deze provincie als door andere werkende personen (pendelaars, grensarbeiders) ingenomen zijn. Ook in het Vlaamse Gewest groeide het aantal jobs voor loontrekkenden, zelfstandigen en helpers lichtjes aan met 0,9% tussen 2009 en 2010 en met 1% tussen 2010 en 2011. Er kwamen dan respectievelijk 24.627 en 26.317 jobs bij.

De globale percentages omvatten verschillende groeicijfers naar hoofdsector. Zo kromp het aantal banen in de quartaire sector in 2011 en dit zowel in Vlaanderen als in de provincie Limburg. In Limburg daalde het aantal arbeidsplaatsen in deze sectoren scherper dan op Vlaams niveau. De werkgelegenheid in de overige hoofdsectoren daarentegen steeg in Limburg en in het Vlaamse Gewest. In al deze sectoren nam het aantal jobs sterker toe in Limburg dan in Vlaanderen.

D2.2 Werkgelegenheidsgraad

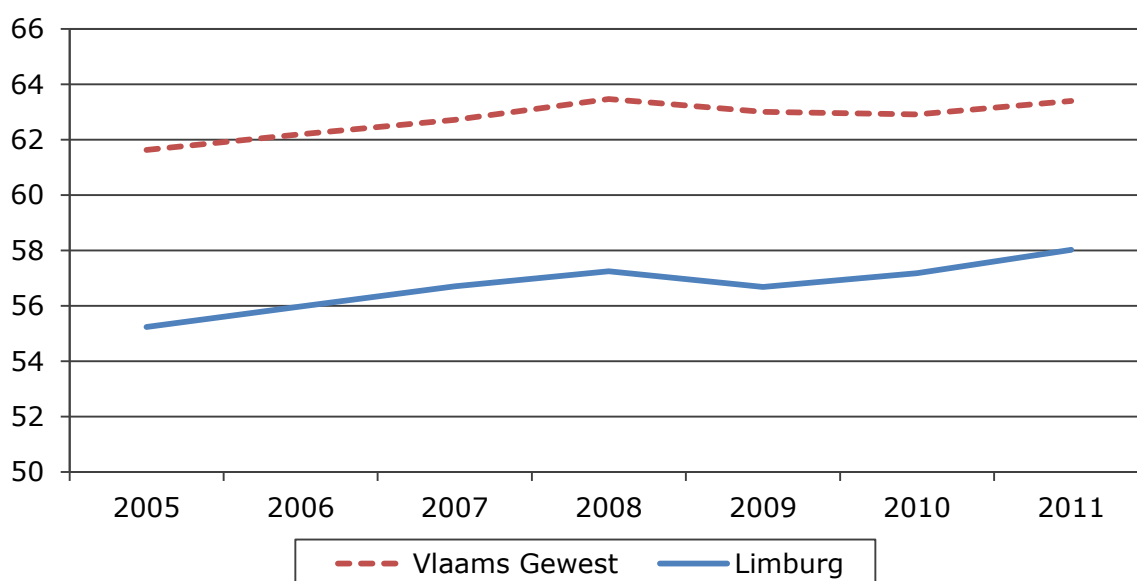
Streefwaarde: niveau Vlaams Gewest bereiken.

Bron: INR, bewerking SVR.

Tabel: Verloop van de werkgelegenheidsgraad, Limburg en Vlaams Gewest, 2005-2011, in %

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Vlaams Gewest	61,6	62,2	62,7	63,5	63,0	62,9	63,4
Limburg	55,2	56,0	56,7	57,3	56,7	57,2	58,0
ppt-afwijking	-6,4	-6,2	-6,0	-6,2	-6,3	-5,7	-5,4

Grafiek: verloop van de werkgelegenheidsgraad, Limburg en Vlaams Gewest, 2005-2011, in %

Bespreking

De werkgelegenheidsgraad in Limburg ligt structureel lager dan die in het Vlaamse Gewest. Anno 2011 bedroeg de werkgelegenheidsgraad 58,0% in Limburg tegenover 63,4% in het Vlaamse Gewest.

Doorheen de jaren nam deze indicator in waarde toe. Bovendien vernauwt de gap tussen Limburg en het Vlaamse Gewest. In 2005 was de afwijking 6,4 procentpunt; in 2011 is die geslonken tot 5,4 procentpunt. Dit komt doordat de werkgelegenheid in Limburg globaal sterker aangroeide dan in het Vlaamse Gewest in die periode. Het omgekeerde is waar voor de noemer (de bevolking van 15-64 jaar).

Deze inhaalbeweging was niet continu. In de conjunctureel moeilijke jaren 2008 en 2009 verloor Limburg terrein op het Vlaamse Gewest. Enkel in die jaren kende Limburg een zwakkere groei van de werkgelegenheid. In 2008 komt dat op naam van de primaire en de tertiaire sectoren; in 2009 is de secundaire sector daarvoor verantwoordelijk.

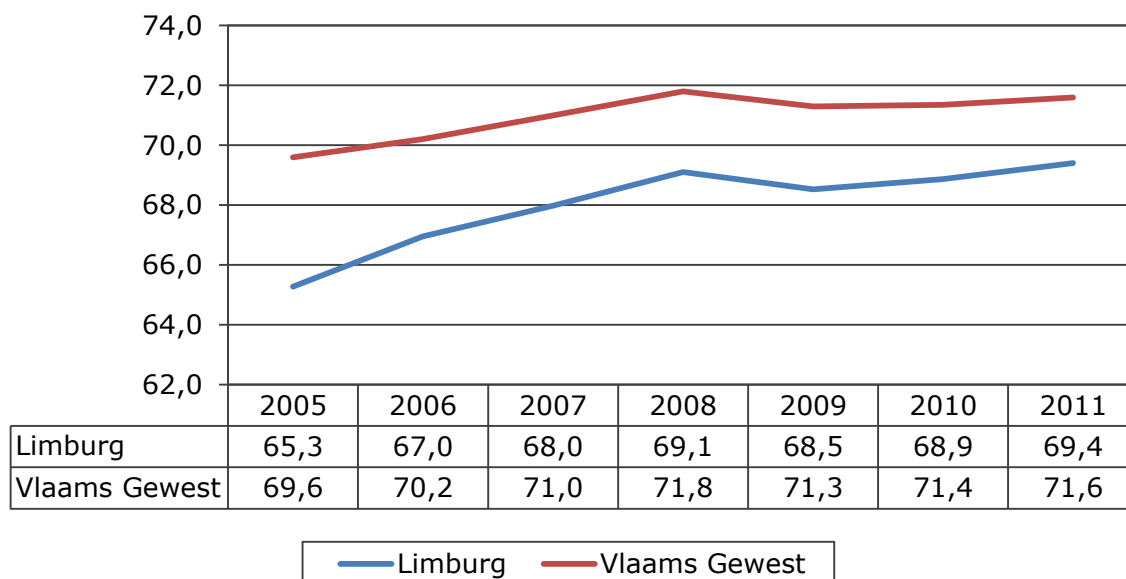
Vanaf 2010 en verder in 2011 wint Limburg opnieuw terrein. De sluiting van Ford Genk in 2012 en de werkgelegenheidseffecten hiervan in de daaropvolgende maanden zullen een verdere inhaalbeweging van Limburg bemoeilijken. Cijfermateriaal hierover komt uiteraard pas later ter beschikking.

D2.3 Werkzaamheidsgraad (20-64 jaar)

Streefwaarde: ruim 76% (Pact 2020).

Bron: Vlaamse Arbeidsrekening Steunpunt WSE/Departement WSE.

Figuur: werkzaamheidsgraad (20-64 jaar), jaargemiddelde, 2005-2011, in %

Bespreking

De werkzaamheidsgraad, die het aandeel werkenden in de bevolking op beroepsactieve leeftijd (20-64 jaar) weergeeft, liet tussen 2005 en 2008 een stijgend verloop optekenen in het Vlaamse Gewest. Dat was ook het geval voor Limburg. Tussen 2005 en 2011 lag de Vlaamse werkzaamheidsgraad steeds op een hoger niveau dan die in Limburg, alhoewel de kloof over de jaren wel kleiner is geworden. De Limburgse werkzaamheidsgraad groeide in de periode 2006-2008 sneller aan dan de Vlaamse. In 2009, onder invloed van de crisis, daalde zowel de Vlaamse als de Limburgse werkzaamheid. In 2010 en 2011 herpakt de werkzaamheidsgraad zich zowel in het Vlaamse Gewest als in Limburg. Limburg laat hierbij wel een hogere groei noteren.

D2.4 Werkloosheidsgraad (18-64 jaar)

Streefwaarde: dalen en niveau van het Vlaamse Gewest benaderen.

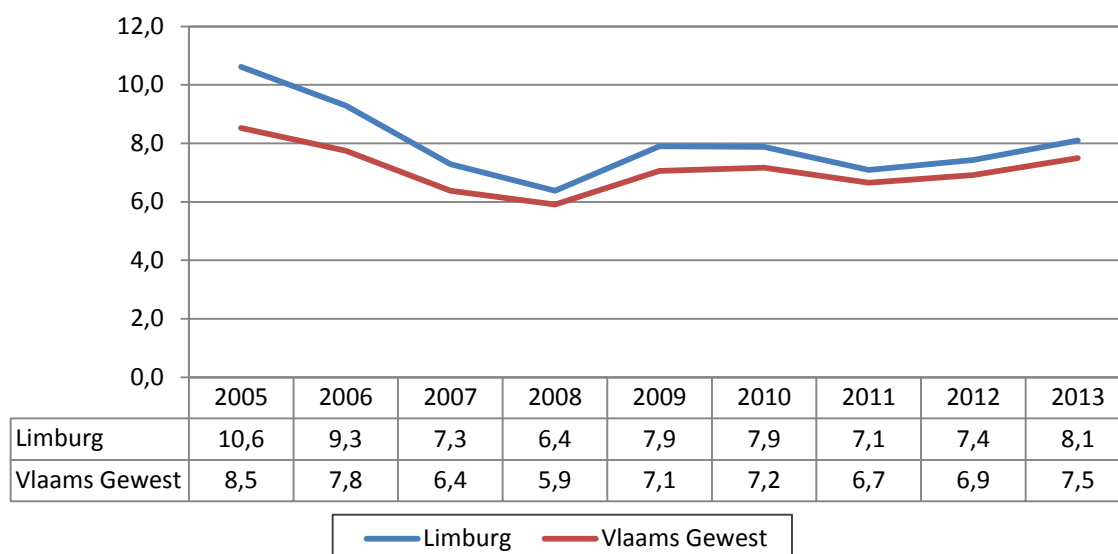
Bron: VDAB.

Bespreking

In Limburg ligt de werkloosheidsgraad, die bepaald wordt door de verhouding tussen het aantal niet-werkende werkzoekenden (18-64 jaar) en de beroepsbevolking in dezelfde leeftijdsklasse, hoog in 2013 (8,1%). Dat is hoger dan het Vlaamse gemiddelde van 7,5%. Na een dalende trend sinds 2005, veerde de werkloosheidsgraad weer op in 2012 ten gevolge van de crisis.

De kloof tussen de Limburgse en Vlaamse werkloosheidsgraad neemt de laatste jaren overwegend af.

Figuur: werkloosheidsgraad, jaargemiddelde 2005-2013, in %

D2.5 Aantal niet-werkende werkzoekenden naar een aantal kenmerken

Streefwaarde: dalen.

Bron: VDAB.

D2.5.1 Niet-werkende werkzoekenden

Tabel: niet-werkende werkzoekenden, jaargemiddelde 2005-2013

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Aantal									
Limburg	38.737	34.221	27.360	24.463	30.409	30.661	27.897	29.496	32.263
Vlaams Gewest	235.344	216.762	180.396	168.890	202.806	208.242	195.008	204.437	221.901
Jaar-op-jaar groei, in %									
Limburg	3,7	-11,7	-20,0	-10,6	24,3	0,8	-9,0	5,7	9,4
Vlaams Gewest	4,3	-7,9	-16,8	-6,4	20,1	2,7	-6,4	4,8	8,5

Bespreking

Anno 2013 waren er gemiddeld 221.901 niet-werkende werkzoekenden (NWWZ) in het Vlaamse Gewest. Daarvan zijn er 14,5% uit de provincie Limburg. Dit Limburgse aandeel is gedaald (16,5% in 2005), wat erop wijst dat de werkloosheid daar een gunstigere evolutie kende dan gemiddeld in Vlaanderen. Wel blijkt de Limburgse werkloosheid conjunctuurgevoeliger te zijn: het aantal NWWZ neemt sterker af bij hoogconjunctuur en stijgt er doorgaans meer uitgesproken bij een economische dip. Dit laatste wordt bijvoorbeeld geïllustreerd in 2012 wanneer de groeivertraging in de werkzoekendenstatistiek doorsijpelt en het aantal NWWZ in Limburg (+5,7%) sterker opveert dan in Vlaanderen (+4,8%). Ook in 2013 is dat het geval.

Conclusie: bij een aanhoudende economische malaise en met de sluiting van Ford Genk dreigt de Limburgse werkloosheid aanzienlijk verder de hoogte ingeduwd te worden.

D2.5.2 Niet-werkende werkzoekenden, naar geslacht

Tabel: niet-werkende werkzoekenden, naar geslacht, jaargemiddelde 2005-2013

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Aantal									
Limburg									
mannen	16.541	14.287	11.499	10.608	15.234	15.178	13.450	14.868	16.892
vrouwen	22.196	19.934	15.861	13.855	15.174	15.483	14.448	14.628	15.372
Vlaams Gewest									
mannen	108.781	100.754	83.994	80.746	105.551	108.155	99.879	107.735	119.246
vrouwen	126.563	116.008	96.402	88.144	97.257	100.086	95.129	96.702	102.655
Jaar-op-jaar groei, in %									
Limburg									
mannen	1,4	-13,6	-19,5	-7,7	43,6	-0,4	-11,4	10,5	13,6
vrouwen	5,4	-10,2	-20,4	-12,6	9,5	2,0	-6,7	1,2	5,1
Vlaams Gewest									
mannen	3,2	-7,4	-16,6	-3,9	30,7	2,5	-7,7	7,9	10,7
vrouwen	5,3	-8,3	-16,9	-8,6	10,3	2,9	-5,0	1,7	6,2

Bespreking

De recente crisis trof de mannen harder dan de vrouwen. Mannen zijn doorgaans vaker actief in de conjunctuurgevoelige industrie en vrouwen zijn veeleer aan de slag met dienstencheques en in dienstensectoren die beter weerstand bieden aan de crisis. Sinds 2009 zijn er aanhoudend meer mannelijke dan vrouwelijke werkzoekenden in Vlaanderen; in Limburg is dat enkel het geval in 2009 en dan pas terug vanaf 2012.

D2.5.3 Niet-werkende werkzoekenden, naar leeftijd

Tabel: niet-werkende werkzoekenden, naar leeftijd, jaargemiddelde 2005-2013

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Aantal									
Limburg									
< 25 jaar	9.517	7.577	5.610	5.203	7.375	7.130	6.237	6.924	7.539
25-50 j.	23.642	19.915	14.937	12.691	15.975	16.006	14.209	15.222	17.181
50+ jaar	5.578	6.728	6.813	6.569	7.058	7.526	7.452	7.351	7.544
Vlaams Gewest									
< 25 jaar	56.373	47.335	36.842	34.868	45.344	45.349	41.090	44.940	49.140
25-50 j.	138.984	123.466	97.962	88.707	108.141	110.453	102.131	108.578	119.850
50+ jaar	39.988	45.962	45.592	45.315	49.323	52.439	51.788	50.919	52.910
Jaar-op-jaar groei, in %									
Limburg									
< 25 jaar	-3,8	-20,4	-26,0	-7,3	41,7	-3,3	-12,5	11,0	8,9
25-50 j.	-1,2	-15,8	-25,0	-15,0	25,9	0,2	-11,2	7,1	12,9
50+ jaar	56,7	20,6	1,3	-3,6	7,4	6,6	-1,0	-1,4	2,6
Vlaams Gewest									
< 25 jaar	-2,8	-16,0	-22,2	-5,4	30,0	0,0	-9,4	9,4	9,3
25-50 j.	-0,9	-11,2	-20,7	-9,4	21,9	2,1	-7,5	6,3	10,4
50+ jaar	45,8	14,9	-0,8	-0,6	8,8	6,3	-1,2	-1,7	3,9

Bespreking

De crisis stuurde de *jeugdwerkloosheid* flink naar omhoog in 2009 in Vlaanderen (+30%) en nog meer uitgesproken in Limburg (+41,7%). Jongeren zijn vaker aan de slag met tijdelijke of uitzendcontracten. Schoolverlaters worden ook minder snel aangenomen in tijden van crisis. Ze zijn ook bij de eersten om te genieten van het economisch herstel en zien hun groep dan ook uitdunnen in 2010 en 2011, meer in Limburg dan gemiddeld genomen in Vlaanderen. In 2012 neemt de conjunctuurgevoelige jeugdwerkloosheid weer toe en ook nu weer iets sterker in Limburg. In 2013 zijn de rollen weer omgekeerd.

Het aandeel *werkzoekende 50-plussers* schoot de voorbije jaren de hoogte in door de zwakke uitstroom, de voortschrijdende vergrijzing, de toenemende vrouwelijke arbeidsmarktparticipatie en de uitbreiding van de registratiebasis. Anno 2011 en 2012 daalt het aantal oudere werkzoekenden lichtjes en dit zowel in Vlaanderen als Limburg waar de afname wel iets kleiner is. In 2013 stijgt het aantal werkzoekende 50-plussers, vooral doordat de leeftijdsgrens voor een maxi-vrijstelling opgetrokken is van 58 tot 60 jaar.

D2.5.4 Niet-werkende werkzoekenden, naar opleiding

Tabel: niet-werkende werkzoekenden, naar studieniveau, jaargemiddelde 2005-2013

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Aantal									
Limburg									
laag- geschoold	20.421	18.112	14.548	13.046	15.639	15.522	14.024	14.449	15.115
midden- geschoold	13.778	12.012	9.397	8.367	11.005	11.089	10.180	11.125	12.612
hoog- geschoold	4.538	4.097	3.415	3.050	3.765	4.051	3.693	3.922	4.536
Vlaams Gewest									
laag- geschoold	120.789	111.563	93.531	88.903	103.651	105.131	97.693	100.098	104.483
midden- geschoold	78.555	72.335	59.172	54.741	67.821	69.816	66.047	71.271	79.776
hoog- geschoold	36.000	32.864	27.693	25.246	31.336	33.294	31.268	33.067	37.642
Jaar-op-jaar groei, in %									
Limburg									
laag- geschoold	4,2	-11,3	-19,7	-10,3	19,9	-0,7	-9,7	3,0	4,6
midden- geschoold	4,2	-12,8	-21,8	-11,0	31,5	0,8	-8,2	9,3	13,4
hoog- geschoold	-0,1	-9,7	-16,6	-10,7	23,4	7,6	-8,8	6,2	15,7
Vlaams Gewest									
laag- geschoold	5,0	-7,6	-16,2	-4,9	16,6	1,4	-7,1	2,5	4,4
midden- geschoold	5,0	-7,9	-18,2	-7,5	23,9	2,9	-5,4	7,9	11,9
hoog- geschoold	0,6	-8,7	-15,7	-8,8	24,1	6,2	-6,1	5,8	13,8

Bespreking

In 2009 zijn het vooral de midden- en hooggeschoolde werkzoekenden die in aantal toenemen, in Limburg iets nadrukkelijker dan in Vlaanderen. In de daaropvolgende jaren genieten deze groepen ook minder uitgesproken verminderingen. In 2012 en 2013 zien zij hun aantallen meer toenemen dan bij de laaggeschoolden. De VDAB wijst erop dat de tragere toename van de laaggeschoolde werkzoekenden onder meer het gevolg is van de wisseling van de generaties (oudere leeftijdscategorieën die de arbeidsmarkt verlaten hadden minder studiekansen dan de generaties die hen volgende) en niet zozeer door een verbetering van de arbeidsmarktkansen voor laaggeschoolden.

D2.5.5 Niet-werkende werkzoekenden, naar werkloosheidsduur

Tabel: niet-werkende werkzoekenden, naar werkloosheidsduur, jaargemiddelde 2005-2013

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Aantal									
Limburg									
< 1 jaar	21.553	17.232	14.450	14.300	19.377	17.691	15.871	17.531	19.377
1-2 jaar	7.506	6.739	3.883	3.027	4.310	5.765	4.546	4.507	5.416
> 2 jaar	9.678	10.250	9.028	7.136	6.722	7.205	7.481	7.458	7.470
Vlaams Gewest									
< 1 jaar	134.027	112.713	96.276	97.208	123.806	118.508	109.474	118.230	129.283
1-2 jaar	43.467	41.842	26.458	23.147	31.385	38.434	32.999	33.566	38.421
> 2 jaar	57.850	62.207	57.662	48.536	47.618	51.300	52.536	52.641	54.198
Jaar-op-jaar groei, in %									
Limburg									
< 1 jaar	-1,9	-20,0	-16,1	-1,0	35,5	-8,7	-10,3	10,5	10,5
1-2 jaar	3,5	-10,2	-42,4	-22,0	42,4	33,8	-21,1	-0,9	20,2
> 2 jaar	18,7	5,9	-11,9	-21,0	-5,8	7,2	3,8	-0,3	0,2
Vlaams Gewest									
< 1 jaar	0,9	-15,9	-14,6	1,0	27,4	-4,3	-7,6	8,0	9,3
1-2 jaar	-1,0	-3,7	-36,8	-12,5	35,6	22,5	-14,1	1,7	14,5
> 2 jaar	18,4	7,5	-7,3	-15,8	-1,9	7,7	2,4	0,2	3,0

Bespreking

Ook bij de indeling naar werkloosheidsduur komt de conjunctuurgevoeligheid van de Limburgse arbeidsmarkt tot uiting. De toenames en de afnames zijn er net iets meer uitgesproken dan op Vlaams niveau. In 2012 stijgt de kort durende werkloosheid (< 1 jaar) door de conjuncturele verzwakking. Langdurige werkzoekenden die langer dan 1 jaar op zoek zijn naar een baan kennen reeds een toename in Vlaanderen; maar nemen nog lichtjes af in Limburg. In 2013 is dat niet langer het geval.

D2.5.6 Niet-werkende werkzoekenden, naar origine

Tabel: niet-werkende werkzoekenden, naar origine, jaargemiddelde 2005-2013

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Aantal									
Limburg									
autochtonen	32.143	28.457	22.482	19.912	24.128	24.132	21.863	22.629	24.846
allochtonen	6.594	5.764	4.878	4.551	6.281	6.529	6.034	6.867	7.417
Vlaams Gewest									
autochtonen	197.034	180.758	144.949	133.964	159.038	160.728	147.603	152.150	165.143
allochtonen	38.310	36.004	35.447	34.926	43.768	47.514	47.405	52.287	56.758
Jaar-op-jaar groei, in %									
Limburg									
autochtonen	4,5	-11,5	-21,0	-11,4	21,2	0,0	-9,4	3,5	9,8
allochtonen	-0,1	-12,6	-15,4	-6,7	38,0	3,9	-7,6	13,8	8,0
Vlaams Gewest									
autochtonen	4,1	-8,3	-19,8	-7,6	18,7	1,1	-8,2	3,1	8,5
allochtonen	5,3	-6,0	-1,5	-1,5	25,3	8,6	-0,2	10,3	8,6

Bespreking

De kloof tussen de autochtone en allochtone werkloosheid blijft bestaan, zowel op Limburgs als op Vlaams niveau. Zo klimt de werkloosheid in 2009 en 2012 meer bij de allochtonen dan bij de autochtonen en dit is meer uitgesproken in Limburg dan in Vlaanderen. Niet alleen de conjunctuurverslechtering maar ook de zwakke arbeidsmarktpositie, de jonge leeftijdsopbouw en de hoge migratie verklaren mee de stijgende allochtone werkloosheid. In 2013 is er een tragere stijging van de allochtone werkloosheid in vergelijking met de autochtone in Limburg en een quasi even grote klim in Vlaanderen. De VDAB wijt de tragere toename van allochtone werkzoekenden aan de huidige kleinere migratie-instroom en een groeiende als Belg geboren derde generatie die gerubriceerd wordt bij de autochtonen.

D2.5.7 Niet-werkende werkzoekenden, naar arbeidshandicap

Tabel: niet-werkende werkzoekenden, naar arbeidshandicap, jaargemiddelde 2005-2013

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Aantal									
Limburg									
niet-arbeidsgehandicapt	33.247	28.743	22.180	19.326	24.947	25.414	22.936	24.702	26.983
arbeidsgehandicapt	5.490	5.478	5.180	5.137	5.462	5.247	4.961	4.794	5.281
Vlaams Gewest									
niet-arbeidsgehandicapt	207.556	188.740	152.876	140.402	172.018	178.362	167.150	177.814	192.681
arbeidsgehandicapt	27.788	28.022	27.520	28.488	30.788	29.880	27.858	26.623	29.220
Jaar-op-jaar groei, in %									
Limburg									
niet-arbeidsgehandicapt	2,0	-13,5	-22,8	-12,9	29,1	1,9	-9,8	7,7	9,2
arbeidsgehandicapt	15,0	-0,2	-5,4	-0,8	6,3	-3,9	-5,5	-3,4	10,2
Vlaams Gewest									
niet-arbeidsgehandicapt	3,0	-9,1	-19,0	-8,2	22,5	3,7	-6,3	6,4	8,4
arbeidsgehandicapt	15,0	0,8	-1,8	3,5	8,1	-2,9	-6,8	-4,4	9,8

Bespreking

De laatste jaren neemt het aantal werkzoekenden met een arbeidshandicap af en dit zowel in Vlaanderen als in Limburg. Dit kan wellicht deels verklaard worden doordat personen met een arbeidshandicap vaak in gesubsidieerde en beschermde jobs tewerkgesteld zijn die minder conjunctuurgevoelig zijn. Daarnaast speelt ook de verandering in de definitie een rol. Vanaf 2013 neemt het aantal arbeidsgehandicapte werkzoekenden zowel in Limburg als Vlaanderen toe.

D2.6 Jobloze schoolverlaters

Streefwaarde: dalen.

Bron: VDAB.

Tabel: werkzoekende schoolverlaters, 2005-2012

		Schoolverlaters		Nog werkzoekend na 1 jaar		
		Totaal	waarvan in geschreven bij de VDAB, %	Absoluut aantal	% ten opzichte van het totaal	zonder werkervaring, %
Limburg	2005-2006	10.652	71,8	1.668	15,7	6,4
	2006-2007	10.890	68,5	1.482	13,6	4,1
	2007-2008	10.872	85,4	1.200	11,0	1,9
	2008-2009	10.605	87,0	1.880	17,7	4,7
	2011-2012*	10.153	86,0	1.393	13,7	4,1
Vlaanderen	2005-2006	77.494	68,0	9.966	12,9	4,9
	2006-2007	77.766	64,1	8.515	10,9	3,0
	2007-2008	77.900	82,6	7.817	9,8	1,9
	2008-2009	76.603	84,2	11.182	14,6	3,8
	2011-2012*	72.128	82,8	8.449	11,7	3,5

* Anders dan in het verleden, toen de VDAB een bestand aanleverde aan het departement O&V, wordt nu het resultaat van de vergelijking tussen 2 jaren bij O&V als basis genomen.

Bespreking

Tussen februari 2011 en januari 2012 waren er 72.128 schoolverlaters in Vlaanderen. Daarvan schreef 82,8% zich in als werkzoekende bij de VDAB. Dat zijn er meer dan vóór de crisis. De sterke toename heeft te maken met de zwakke conjunctuur die een rem zet op de intrede van jonge schoolverlaters op de arbeidsmarkt. Van alle schoolverlaters was er na 1 jaar nog steeds 11,7% werkzoekend. Dat is lager dan in 2009 (14,6%), maar een stuk hoger dan in 2008 (9,8%) voor het toeslaan van de crisis. Het aandeel werkzoekende schoolverlaters dat na 1 jaar werkloosheid geen enkele werkervaring heeft, ligt in 2012 met 3,5% bijna dubbel zo hoog als in 2008 (1,9%).

Schoolverlaters uit Limburg hebben het moeilijker om hun plaats op de arbeidsmarkt te veroveren. De VDAB geeft aan dat dit onder meer te maken kan hebben met een gebrek aan werkaanbod, zeker in crisistijd. Van alle schoolverlaters was er in Limburg na 1 jaar nog steeds 13,7% werkzoekend in 2012. Net als in de voorgaande jaren (2006-2009) zijn er dat meer dan op Vlaams niveau genomen. Ook hebben ze er minder werkervaring kunnen opdoen: in Limburg is na 1 jaar 4,7% van de schoolverlaters ononderbroken ingeschreven geweest als werkzoekende bij de VDAB.

D2.7 Spanningsratio

Streefwaarde: dalen en niveau van Vlaams Gewest benaderen.

Bron: VDAB.

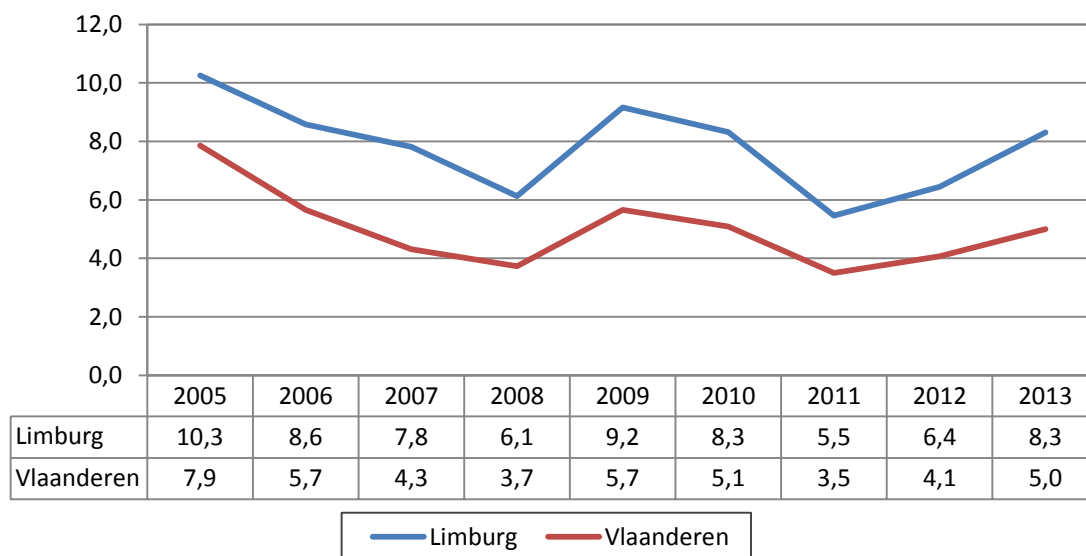
Bespreking

De spanningsratio, die het aantal niet-werkende werkzoekenden per openstaande VDAB-vacature weergeeft, kent een gelijklopende evolutie in Vlaanderen en Limburg. Wel is het zo dat de spanningsratio in Limburg steeds boven de Vlaamse ligt. Dit geeft aan dat de krapte lager is op de Limburgse dan op de Vlaamse arbeidsmarkt.

Deze ratio is in sterke mate conjunctuur gebonden. In een economisch topjaar zoals 2008 is er een opvallend lage spanningsratio, wat wijst op een hoge krapte op de arbeidsmarkt. Opmerkelijk aan de recente financiële en economische crisis is dat die voor niet veel bijkomende ademruimte heeft gezorgd. Het bleef in 2009 en 2010 bijzonder krap op de Vlaamse arbeidsmarkt met een spanningsratio van ruim 5 niet-werkende werkzoekenden per openstaande werkaanbieding. In Limburg is de arbeidsmarkt minder krap met per openstaande vacature circa 9 en 8 NWWZ in 2009 en 2010. In 2011 kent men een krapterecord in Vlaanderen met een ratio van 3,5; in 2012 wordt de krapte lichtjes teruggebracht tot 4 niet-werkende werkzoekenden per openstaande vacature. Ook in 2013 neemt de spanningsratio toe.

De terug stijgende spanningsratio duidt op een meer ontspannen arbeidsmarkt, zowel in Limburg als in Vlaanderen.

Figuur: spanningsindicator, gemiddelde januari-december

D3 Beter opleiden

D3.1 Schoolse vertraging

Streefwaarde: dalen.

Bron: O&V.

Tabel: aandeel leerlingen lager en secundair onderwijs met schoolse vertraging (vestigingsplaats), Limburg en Vlaams Gewest, 2005-2013, in %

	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013
Lager onderwijs								
Limburg				14,0	14,1	14,0	13,7	13,0
Vlaams Gewest				15,3	15,5	15,5	15,4	14,7
Secundair onderwijs								
Limburg								
Eerste graad	22,4	23,1	22,9	22,2	21,7	21,6	22,5	22,3
ASO	11,2	11,5	12,2	12,8	13,0	12,9	12,5	12,0
BSO	55,1	55,8	55,9	57,3	58,1	59,0	58,1	58,3
KSO	44,5	43,5	42,1	44,1	43,4	42,3	41,7	40,5
TSO	36,4	36,9	37,7	38,1	38,3	37,8	37,2	36,9
Totaal	28,7	29,3	29,7	30,2	30,3	30,2	30,0	29,7
Vlaams Gewest								
Eerste graad	22,2	22,7	22,7	22,1	22,0	21,8	22,1	21,8
ASO	11,6	11,6	12,1	12,6	12,5	12,4	12,1	11,9
BSO	57,9	58,5	58,9	59,7	60,1	60,6	60,4	60,5
KSO	45,4	44,9	45,1	44,9	44,5	43,8	43,5	43,3
TSO	36,8	36,9	37,5	37,8	38,1	38,1	37,7	37,3
Totaal	28,0	28,3	28,7	29,0	29,1	29,0	28,8	28,6

Bespreking

De schoolse achterstand in het lager onderwijs is sinds 2008-2009 licht gedaald. In 2012-2013 bedraagt hij in Limburg 13,0% en in het Vlaamse Gewest 14,7%.

In het secundair is de schoolse achterstand sinds 2010-2011 eveneens licht dalende, zowel in Limburg als in het Vlaamse Gewest. De daling doet zich in alle onderwijsvormen voor. In 2012-2013 bedraagt de schoolse vertraging globaal 29,7% in Limburg en 28,6% in het Vlaamse Gewest. Over een langere periode (sinds 2005-2006) is de achterstand in het secundair echter nog altijd niet verminderd.

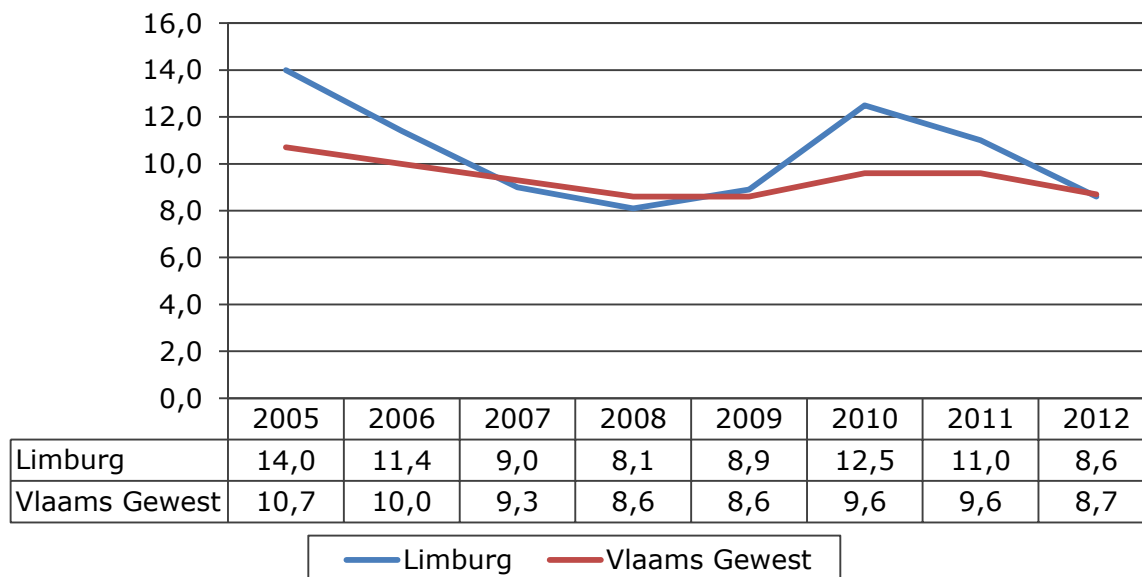
De schoolse vertraging in het Limburgse lager onderwijs ligt iets lager dan in het Vlaamse Gewest, maar in het Limburgse secundair iets hoger. Binnen het secundair zijn er wel verschillen. In het BSO, KSO en TSO, waar de schoolse vertraging het hoogst ligt, zijn de Limburgse cijfers iets gunstiger dan in het Vlaamse Gewest. In de eerste graad zijn de Limburgse cijfers hoger dan de Vlaamse.

D3.2 Ongekwalificeerde uitstroom

Streefwaarde: 5,2% (VHP Europa 2020 en Pact 2020).

Bron: EAK.

Figuur: ongekwalificeerde uitstroom, Limburg en Vlaams Gewest, 2005-2012, in %

Bespreking

Op het vlak van ongekwalificeerde uitstroom wordt in het Vlaamse Gewest sinds 2004 een overwegend dalende tendens vastgesteld, die in de crisisjaren 2009-2011 niet werd bevestigd. In 2012 is wel opnieuw een afname tegenover 2011 vast te stellen: 8,7% van de 18-24-jarigen heeft in dat jaar geen diploma hoger secundair onderwijs en is niet in opleiding.

In Limburg kent de evolutie van de ongekwalificeerde uitstroom een grilliger verloop. Tijdens de jaren 2009-2011 ligt de uitstroom van Limburgse ongekwalificeerde 18-24-jarigen steeds boven het Vlaamse gemiddelde en in 2012 ligt het op nagenoeg hetzelfde niveau als in geheel Vlaanderen.

D3.3 Participatie hoger onderwijs

Streefwaarde: stijgen.

Bron: O&V.

Tabel: aantal en aandeel studenten dat aan de Limburgse universiteit of een Limburgse Hogeschool les volgt, 2005-2013

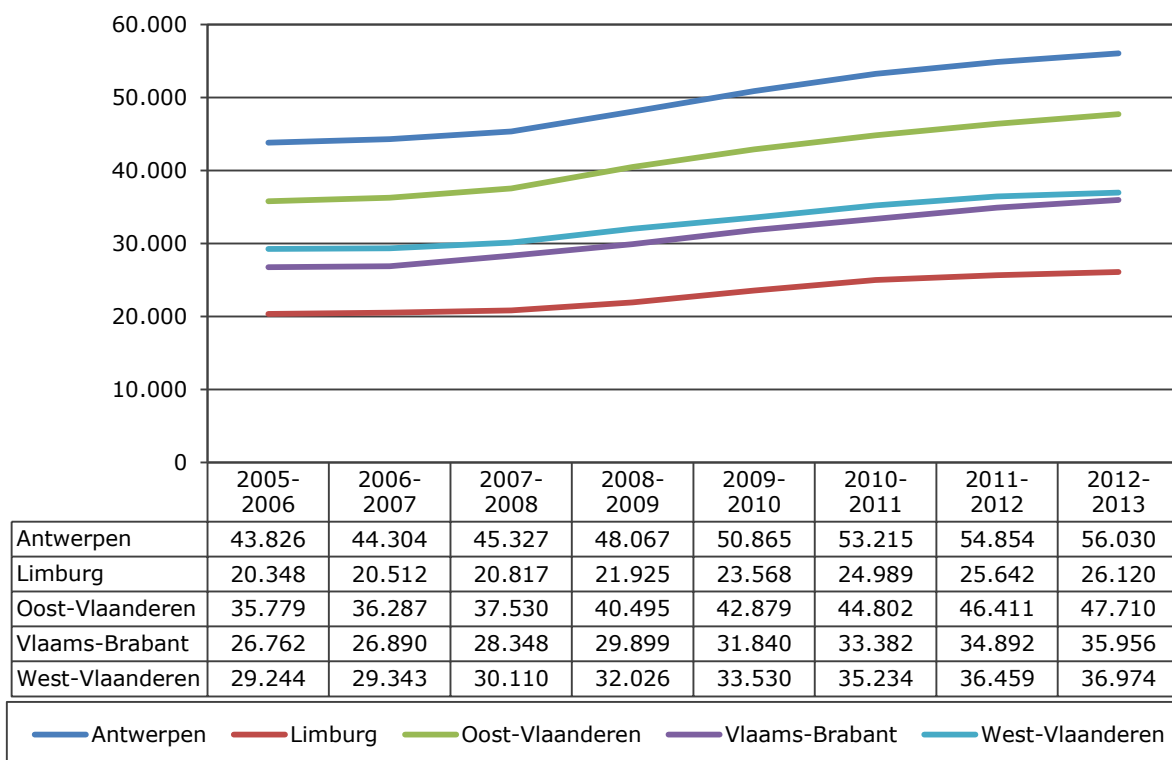
	Aantal studenten met woonplaats in Limburg			
	2005-2006	2010-2011	2011-2012	2012-2013
Aantal studenten aan Limburgse hogeschool	10.213	11.014	11.190	11.294
Aantal studenten aan Limburgse universiteit	1.425	2.246	2.364	2.401
	11.638	13.260	13.554	13.695
Aantal studenten aan Vlaamse hogeschool	13.645	15.693	16.082	16.469
Aantal studenten aan Vlaamse universiteit	6.703	9.296	9.560	9.651
Totaal	20.348	24.989	25.642	26.120
Aandeel studenten die aan een Limburgse hogeschool studeren t.o.v. studenten aan een Vlaamse hogeschool, in %	74,8	70,2	69,6	68,6
Aandeel studenten die aan een Limburgse universiteit studeren t.o.v. studenten aan een Vlaamse universiteit, in %	21,3	24,2	24,7	24,9

Bespreking

Het aantal Limburgers dat tijdens het academiejaar 2012-2013 hoger onderwijs volgt, is op jaarbasis met 1,9% gestegen tot 26.120. Het aantal Limburgse studenten aan een Vlaamse hogeschool groeit met 2,4% duidelijk sterker dan het aantal Limburgers aan een Vlaamse universiteit (1,0%). Deze groeicijfers zijn lager dan de voorgaande academiejaren. Het aandeel Limburgse studenten dat in Limburg zelf aan een hogeschool studeert, verlaagt verder in 2012-2013 en komt op 68,6%. Het aandeel Limburgse studenten aan een Limburgse universiteit daarentegen kent een stijgende trend en ligt in 2012-2013 op 24,9%. In 2005-2006 kwam deze verhouding nog op 21,3%.

Het aandeel van de Limburgse studenten in de totale Vlaamse studentenpopulatie ($\pm 13\%$), via een hogeschool of universiteit, blijft de laatste jaren vrij stabiel. Dat geldt eveneens voor de studenten uit de andere Vlaamse provincies.

Figuur: aantal studenten in het hoger onderwijs (hogeschool + universiteit), naar provincie van de woonplaats student, 2005-2013

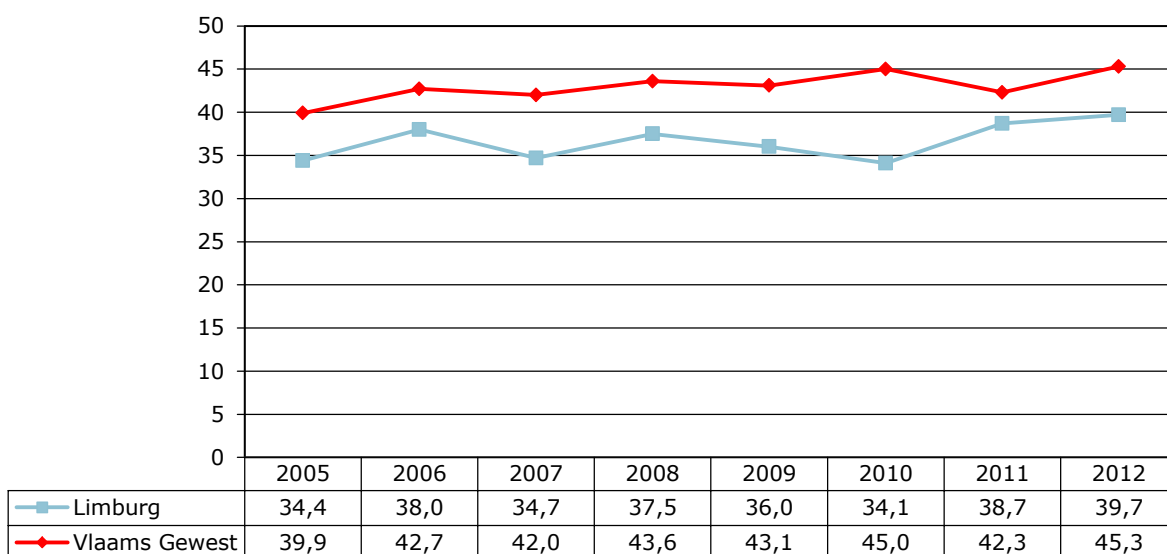

D3.4 Aandeel jongeren (30-34 jaar) dat hoger onderwijs genoten heeft

Streefwaarde: 47,8% (Vlaams Hervormingsprogramma Europa 2020).

Bron: EAK.

Figuur: aandeel jongeren (30-34-jarigen) met een diploma hoger onderwijs, Limburg en Vlaams Gewest, 2005-2012

Bespreking

Het aandeel van de jongeren met een diploma hoger onderwijs neemt licht toe over de jaren, zowel in het Vlaamse Gewest als in Limburg. Van 2005 tot 2012 is het aandeel 30-34-jarigen telkens met 5 procentpunten gestegen.

De provincie Limburg loopt niettemin nog altijd achter op het gewest, zonder dat de kloof verkleint. In de categorie 30-34-jarigen bedraagt het aandeel in 2012 in Vlaanderen 45%; in Limburg 5 procentpunten minder.

D4 Doelgericht innoveren

D4.1 Aandeel werkenden in hoogtechnologische industrie en diensten

Streefwaarde: stijgen.

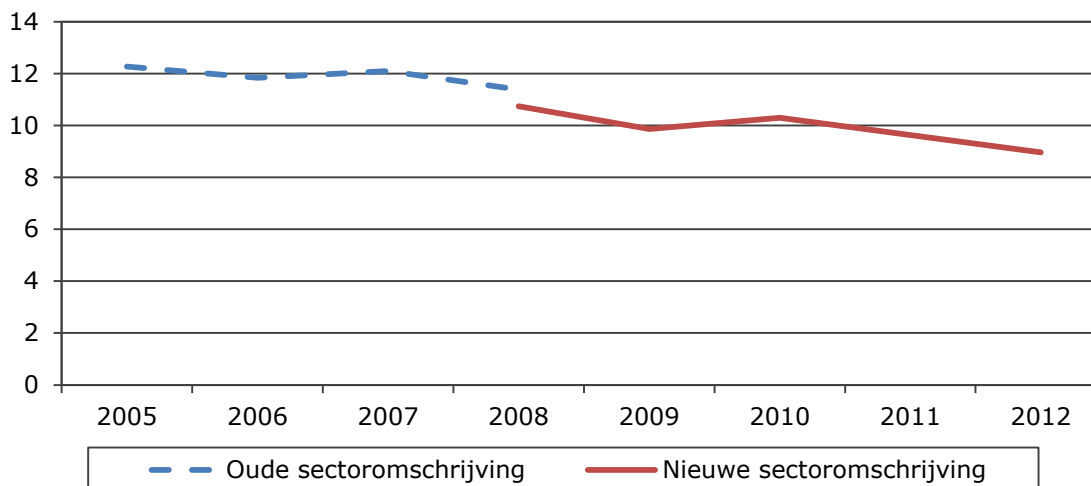
Bron: Eurostat.

Tabel: aandeel werkenden in kennisintensieve sectoren, Limburg, 2005-2012, in %

	Aandeel (medium) HT-industrie	Aandeel HT-diensten	Aandeel kennisintensieve sectoren
2005*	8,7	3,5	12,3
2006*	8,6	3,2	11,8
2007*	9,1	3,0	12,1
2008*	8,7	2,6	11,4
2008	8,5	2,2	10,7
2009	7,7	2,2	9,9
2010	7,9	2,4	10,3
2011	7,8	1,9	9,6
2012	6,5	2,4	9,0

* Oude NACE rev.1 indeling.

Grafiek: aandeel werkenden in kennisintensieve sectoren, Limburg, 2005-2012, in %

Bespreking

Volgens de Labour Force Survey van Eurostat zijn er anno 2012 ongeveer 33.000 Limburgers die in kennisintensieve sectoren werken.

Concreet gaat het over:

- HT-industrie: farmacie, productie van computers, elektronische en optische producten;
- Medium HT-industrie: chemie, productie van elektrische toestellen, machines & apparaten en voertuigen en andere transportmiddelen;
- HT-diensten: productie van audio- en videoprogramma's, telecommunicatie, computer programmeren & consultancy, ICT-diensten, wetenschappelijk onderzoek.

Dit is goed voor 9% van het totaal aantal werkende Limburgers. Het gros daarvan werkt in de industrietak (6,5%), tegenover 2,4% in de dienstentak. Over de jaren is er een afname van het aandeel werkenden in kennisintensieve sectoren in Limburg (een verandering in NACE sectorclassificatie bemoeilijkt een vergelijking in de tijd). Dit komt door de industrie, die ook elders regressief is qua tewerkstelling. De dienstentak houdt beter stand, met zelfs een toename van het aandeel in 2012 ten opzichte van 2011.

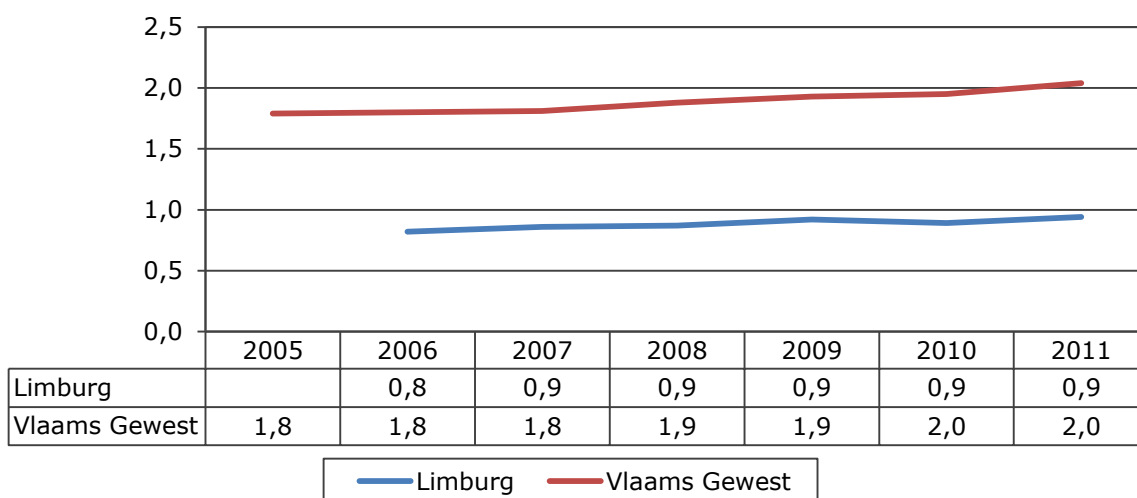
In het Vlaamse Gewest als geheel bereikt deze indicator een iets hogere waarde (9,4% in 2012). Dat komt enkel door een hoger aandeel in de HT-diensten (3,4% in het Vlaamse Gewest anno 2012). In de industrie is het Vlaamse aandeel (6,0%) geringer dan in Limburg. Net zoals in Limburg daalt de totale indicator de jongste jaren, en ook in heel Vlaanderen komt dat door de industrie.

D4.2 Aandeel O&O-personeel en groei

Streefwaarde: stijgen en niveau Vlaams Gewest benaderen.

Bron: Eurostat, bewerking SVR.

Figuur: aandeel O&O-personeel in totale werkgelegenheid, Limburg en Vlaams Gewest, 2005-2011, in %

Bespreking

Anno 2011 bedraagt het aandeel van het O&O-personeel ten opzichte van de totale werkgelegenheid in de provincie Limburg 0,94%. Dit aandeel nam in alle beschouwde jaren toe, met uitzondering van een daling in het jaar 2010.

Ten opzichte van het Vlaamse Gewest ligt het aandeel O&O-personeel in de totale werkgelegenheid in Limburg behoorlijk laag in de periode 2005-2011 (het aandeel bedraagt steeds minder dan de helft van dat in het Vlaamse Gewest). Tussen 2006 en 2011 nam dit aandeel met 0,12 procentpunten toe. In het Vlaamse Gewest nam het aandeel O&O-personeel tussen 2006 en 2011 sterker toe (met 0,24 procentpunt).

D4.3 Aantal starters in hoogtechnologische sectoren

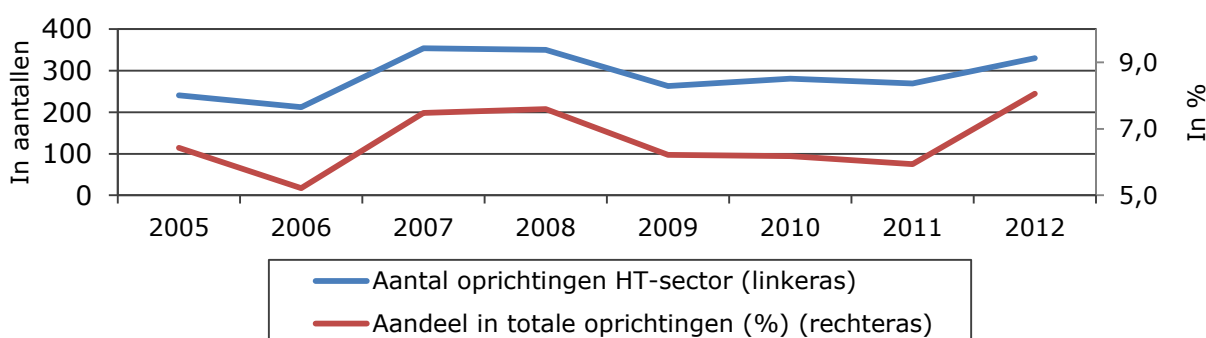
Streefwaarde: stijgen.

Bron: VKBO, bewerking SVR.

Tabel: aantal starters in HT-sectoren en hun aandeel in de oprichtingen, Limburg en Vlaams Gewest, 2005-2012

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aantal oprichtingen HT-sector								
Limburg	241	212	354	350	263	281	269	330
Vlaams Gewest	1.866	1.814	2.323	2.415	2.192	2.491	2.673	2.461
Aandeel in de totale oprichtingen								
Limburg	6,4	5,2	7,5	7,6	6,2	6,2	5,9	8,1
Vlaams Gewest	6,9	5,9	7,0	7,4	7,2	7,6	7,9	8,0

Grafiek: aantal starters in HT-sectoren en hun aandeel in de oprichtingen, Limburg, 2005-2012

Bespreking

Limburg kent in absolute waarden het meeste starters in de hoogtechnologische sectoren in 2007 (354) en 2008 (350). Vanaf dan zet er zich in een daling in die leidt tot cijfers beneden de 300 om in 2012 opnieuw te stijgen tot 330. In relatieve termen is dit laatste jaar het grootst want die 330 ondernemingen zijn 8,1% van de totale ondernemingen die toen werden opgericht terwijl dat in 2007 en 2008 respectievelijk 7,5% en 7,6% was.

In het Vlaamse Gewest ligt het aandeel starters van 2009 tot 2011 hoger. In 2012 loopt het vrij parallel.

D5 Ruimer exporteren

Streefwaarde: stijgen.

Bron: INR.

Bespreking

Indicator in ontwikkeling. Eind 2014 zullen data beschikbaar zijn voor 2012.

D6 Sterker ondernemen

D6.1 Aantal starters en oprichtingsratio

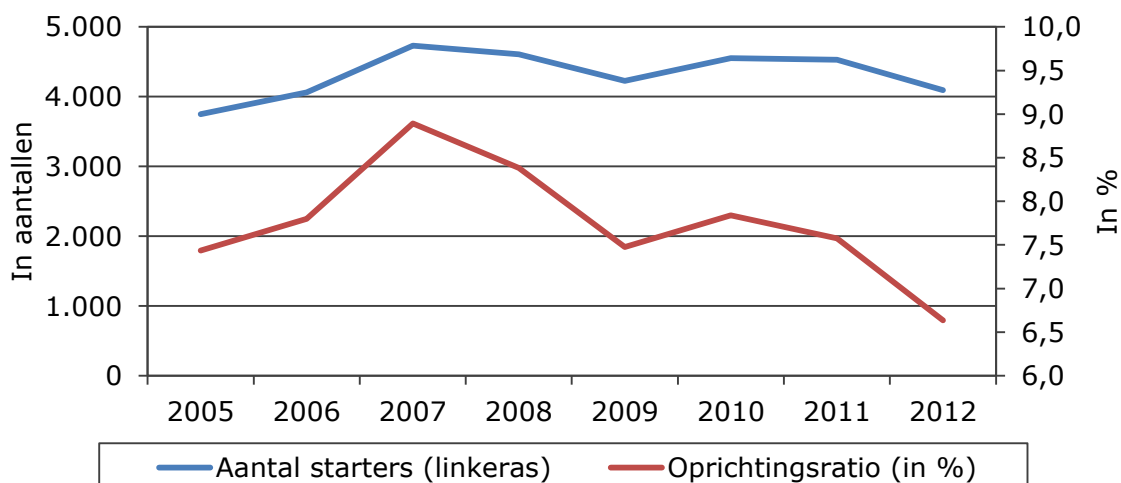
Streefwaarde: stijgen.

Bron: VKBO, SVR-bewerking.

Tabel: aantal starters en oprichtingsratio, Limburg en Vlaams Gewest, 2005-2012

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aantal starters								
Limburg	3.747	4.061	4.732	4.608	4.228	4.550	4.530	4.094
Vlaams Gewest	27.037	30.541	33.126	32.546	30.380	32.736	33.707	30.686
Oprichtingsratio (%)								
Limburg	7,4	7,8	8,9	8,4	7,5	7,8	7,6	6,6
Vlaams Gewest	6,7	7,3	7,8	7,5	6,8	7,2	7,2	6,4

Grafiek: aantal starters en oprichtingsratio, Limburg, 2005-2012

Bespreking

Tussen 2005 en 2007 is er in Limburg een stijging van het aantal starters met daarna een terugval in 2008 en vooral in 2009. In 2010 en 2011 is er dan weer een lichte stijging maar 2012 toont aan dat er een absoluut dieptepunt is bereikt van 4.094 starters. Hiermee volgt Limburg het Vlaamse Gewest dat hetzelfde verloop kent.

De oprichtingsratio, die het aantal oprichtingsakten in een bepaald jaar weergeeft t.o.v. het aantal bestaande ondernemingen bij de aanvang van dat jaar, kent hier hetzelfde verloop : Limburg vertoont in 2005 een ratio van 7,4% om te stijgen tot 8,9% in 2007, het hoogtepunt in deze reeks. Vanaf dan gaat het gestaag naar beneden om in 2012 een dieptepunt te kennen van 6,6%. Ook het Vlaamse Gewest volgt ditzelfde patroon. Limburg scoort op deze ratio hoger dan het Vlaamse Gewest maar de voorsprong verkleint wel (1,1% in 2007 naar 0,2 in 2012).

D6.2 Nettogroeiratio en turbulentie

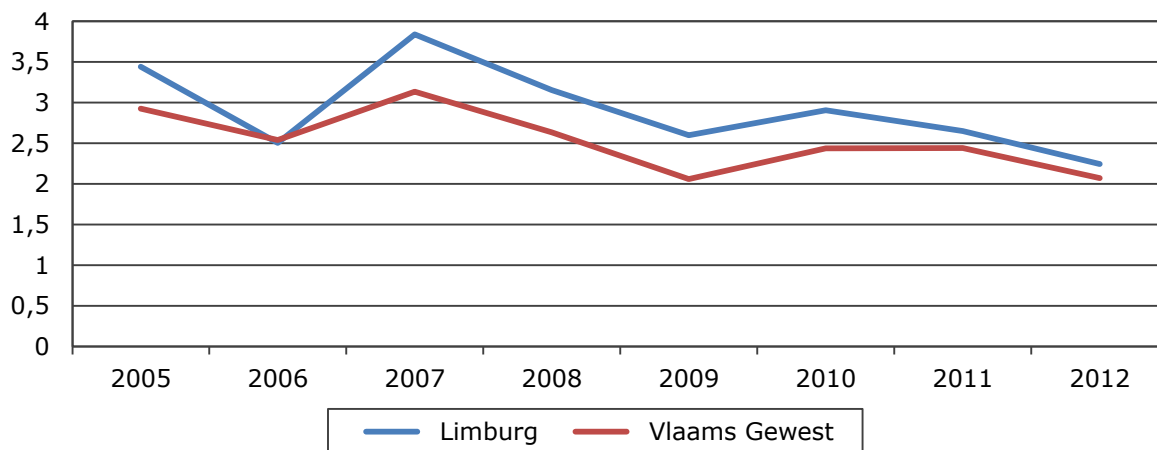
Streefwaarde: stijgen en niveau van het Vlaamse Gewest benaderen.

Bron: VKBO, SVR-bewerking.

Tabel: nettogroeiratio en turbulentie, Limburg en Vlaams Gewest, 2005-2012, in %

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Nettogroeiratio								
Limburg	3,4	2,5	3,8	3,2	2,6	2,9	2,6	2,2
Vlaams Gewest	2,9	2,5	3,1	2,6	2,1	2,4	2,4	2,1
Turbulentie								
Limburg	11,4	13,1	13,9	13,6	12,4	12,8	12,5	11,0
Vlaams Gewest	10,4	12,1	12,4	12,3	11,6	12,0	12,0	10,8

Grafiek: nettogroeiratio, Limburg en Vlaams Gewest, 2005-2012, in %

Bespreking

De nettogroeiratio toont aan dat het Vlaamse Gewest in 2012 op hetzelfde niveau zit als in 2009 (2,1% nettogroei). Limburg kent hetzelfde verloop als het Vlaamse Gewest en blijft, met uitzondering van 2006, steeds boven het Vlaamse Gewest, al is de kloof tussen beide sedert 2010 kleiner aan het worden: van 0,7% in 2007 naar 0,1% in 2012. De turbulentie volgt hier eveneens hetzelfde patroon.

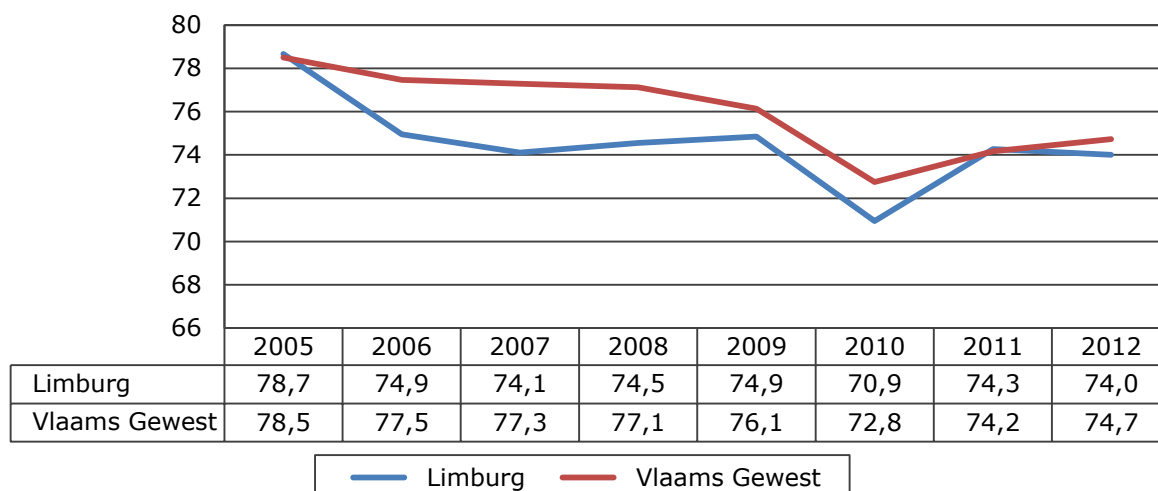
Limburg heeft door de jaren heen een nettogroeiratio die hoger ligt dan het Vlaamse Gewest maar die voorsprong neemt jaar na jaar af. Limburg scoort in 2012 lager dan in 2009 (vorig dieptepunt) terwijl het Vlaamse Gewest haar nettogroei van in 2009 kan behouden in 2012.

D6.3 Overlevingsgraad op 5 jaar

Streefwaarde: stijgen en het niveau van het Vlaamse Gewest benaderen.

Bron: VKBO, SVR-bewerking.

Figuur: overlevingsgraad op 5j., Limburg en Vlaams Gewest, 2005-2012, in %

Bespreking

De overlevingsgraad op 5 jaar kent over de periode 2005-2012 een daling waarbij het dieptepunt wordt bereikt in 2010 gevolgd door een sterke stijging in 2011 en een lichtere in 2012. Deze 3 laatste jaren hebben betrekking op de startersjaren 2005 tot en met 2007, waarbij 2005 conjunctureel een dip vertoonde. Dit verloop geldt zowel voor Limburg als voor het Vlaamse Gewest die over de hele periode 2005-2012 de overlevingsgraad zien dalen van respectievelijk 78,7% naar 74% en 78,5% naar 74,4%. Limburg heeft een iets lagere overlevingsgraad dan het Vlaamse Gewest.

D6.4 Aantal en aandeel zelfstandigen ten opzichte van de beroepsbevolking

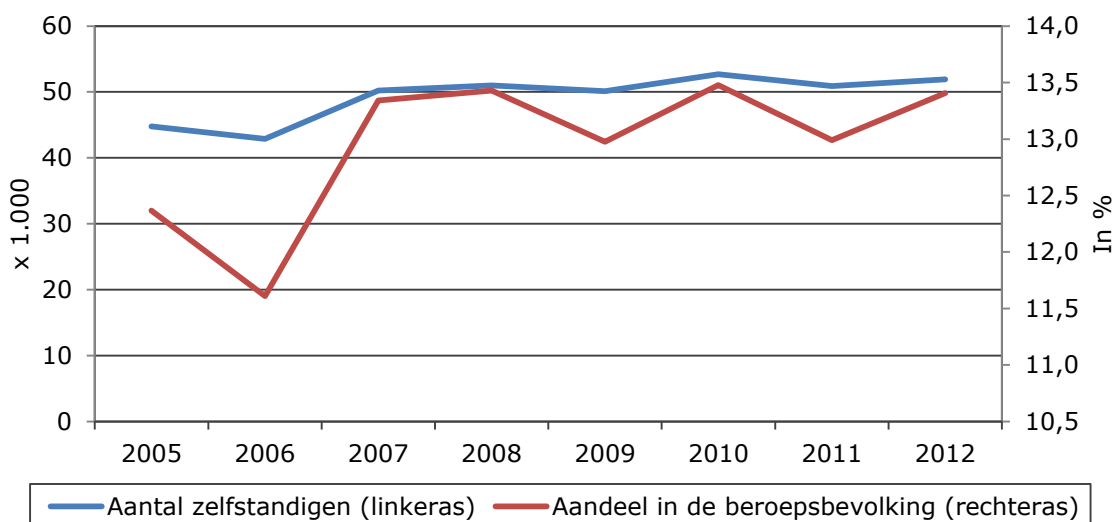
Streefwaarde: stijgen en zelfde niveau als het Vlaamse Gewest.

Bron: VKBO, SVR-bewerking.

Tabel: aantal zelfstandigen en aandeel in de beroepsbevolking, Limburg en Vlaams Gewest, 2005-2012

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aantal zelfstandigen (x 1.000)								
Limburg	44,8	42,9	50,2	51,0	50,1	52,7	50,9	51,9
Vlaams Gewest	398,1	404,7	408,9	389,1	408,9	402,7	393,7	396,7
Aandeel in de beroepsbevolking (%)								
Limburg	12,4	11,6	13,3	13,4	13,0	13,5	13,0	13,4
Vlaams Gewest	14,4	14,6	14,5	13,7	14,3	13,9	13,7	13,7

Grafiek: aantal zelfstandigen en aandeel in de beroepsbevolking, Limburg, 2005-2012

Bespreking

Het aantal zelfstandigen in Limburg nam toe tussen 2005 en 2012. De toename was er vooral in 2007. Sindsdien blijft het aantal Limburgse zelfstandigen grotendeels stabiel (51.900 in 2012). In heel het Vlaamse Gewest was er geen toename van het aantal zelfstandigen; integendeel: in 2012 is dit aantal (396.700) kleiner dan in 2005.

Het aandeel Limburgse zelfstandigen in de beroepsbevolking nam toe tussen 2005 en 2012, maar ook hier vooral tussen 2005 en 2007. In 2012 bedraagt het aandeel zelfstandigen in de beroepsbevolking 13,4% in Limburg. Dat is niet zoveel lager dan in heel het Vlaamse Gewest (13,7%). In 2005 bedroeg het verschil nog een volle twee procentpunten. Limburg is zijn achterstand op het Vlaamse Gewest aan het wegwerken.

Globaal blijkt dat de jaren van economische neergang en conjunctuurslachte er niet toe geleid hebben dat Limburgers meer voor een zelfstandige job kozen. Maar in het Vlaamse Gewest als geheel is dat nog minder het geval.

D6.5 Aantal arbeidsplaatsen, naar sectoren

Streefwaarde: stijgen.

Bron: Vlaamse Arbeidsrekening o.b.v. RSZ Gedecentraliseerde statistiek, RSVZ, RSZ, RSZPPO, RSVZ, RVA (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE).

Tabel 1: raming van het totaal aantal jobs*, Limburg, jaargemiddelde 2007-2011

Hoofd-sector	WSE(42)-sector	2007	2008	2009	2010	2011	Jaar-op-jaar groei 2007-2008, aantal	Jaar-op-jaar groei 2008-2009, aantal	Jaar-op-jaar groei 2009-2010, aantal	Jaar-op-jaar groei 2010-2011, aantal	Jaar-op-jaar groei 2010-2011, in %
Prim. sector	Primaire sector	10.997	9.176	9.194	8.995	9.671	-1.821	18	-198	675	7,5
Secun. sector	Vervaardiging van dranken, voeding en tabak	7.159	7.122	7.152	7.053	7.124	-37	31	-99	71	1,0
	Textiel en kleding	2.381	2.217	1.598	1.573	1.502	-164	-619	-25	-72	-4,6
	Grafische nijverheid	2.764	2.809	2.731	2.661	2.556	45	-78	-70	-105	-4,0
	Chemische industrie	3.756	3.841	3.632	3.374	3.320	85	-209	-258	-54	-1,6
	Rubber- en kunststofnijverheid	4.123	4.203	4.098	4.107	4.119	80	-105	9	11	0,3
	Vervaardiging van bouwmaterialen	4.908	5.004	5.186	4.917	4.877	96	182	-269	-39	-0,8
	Metallurgie	2.350	2.312	2.031	1.944	1.978	-39	-281	-87	34	1,7
	Vervaardiging van metaalproducten	10.945	11.415	10.817	10.331	10.181	469	-598	-485	-150	-1,5
	Vervaardiging van informatica en elektronische producten	1.206	1.193	1.134	1.081	1.077	-13	-59	-53	-4	-0,4
	Vervaardiging van (elektrische) apparaten en werktuigen	3.539	3.691	3.554	3.268	3.078	151	-136	-286	-190	-5,8
	Vervaardiging van transportmiddelen	11.896	11.840	10.341	9.549	9.794	-57	-1.498	-792	245	2,6
	Houtindustrie en vervaardiging van meubels	3.802	3.709	3.591	3.555	3.511	-92	-118	-36	-44	-1,2
	Overige industrie	778	817	807	807	808	39	-10	-1	1	0,1
	Energie en water	1.827	1.838	1.860	1.914	1.887	11	23	53	-27	-1,4
	Afval en recyclage	1.242	1.214	1.180	1.189	1.276	-28	-34	9	87	7,3
	Bouw	26.677	27.419	27.336	27.615	27.929	742	-83	279	313	1,1
Tert. sector	Reparatie en installatie van machines en consumentenartikelen	889	1.037	1.168	1.200	1.223	149	131	32	23	1,9
	Garagewezen	8.606	9.039	9.381	9.435	9.512	433	342	54	77	0,8
	Groothandel en handelsbemiddeling	13.412	13.585	13.458	13.597	14.068	172	-127	139	471	3,5
	Kleinhandel	27.865	28.302	28.349	28.337	28.395	437	47	-12	58	0,2
	Transport	11.676	11.979	11.784	11.314	11.287	303	-195	-469	-27	-0,2
	Logistiek	2.553	2.547	2.481	2.689	2.749	-7	-65	208	59	2,2
	Post	2.672	2.536	2.429	2.461	2.181	-136	-108	32	-279	-11,4
	Horeca en toerisme	16.407	16.690	16.786	17.069	17.296	283	96	283	227	1,3
	Informatie en media	866	823	847	842	899	-43	24	-6	57	6,8
	Telecommunicatie	856	851	825	824	712	-5	-26	-1	-112	-13,6
	Informatica technologie	1.419	1.751	1.863	1.868	1.939	332	113	4	72	3,8
	Financiële diensten	5.515	5.527	5.589	5.606	5.652	11	62	16	47	0,8
	Consultancy en wetenschappelijke activiteiten	13.376	14.361	14.934	15.125	15.525	985	572	191	400	2,6
	Uitzendbureaus en arbeidsbemiddeling	15.604	15.650	13.532	14.451	16.258	46	-2.118	920	1.806	12,5
	Onderhoud van gebouwen, tuinen en landschapsverzorging	4.937	5.038	5.014	8.112	9.450	101	-24	3.098	1.338	16,5
	Overige zakelijke dienstverlening	4.409	4.540	4.678	4.727	4.903	131	139	48	177	3,7
Overige diensten aan personen	7.513	7.980	8.331	8.527	8.876	466	352	196	349	4,1	
Quart. sector	Recreatie, cultuur en sport	4.727	4.679	4.776	4.906	5.019	-48	97	129	113	2,3
	Openbaar bestuur	11.162	10.809	11.611	12.080	12.768	-353	803	468	688	5,7
	Algemene overheidsdiensten	10.035	10.300	9.909	9.772	9.314	265	-392	-136	-458	-4,7
	Verplichte sociale verzekering	1.642	1.668	1.652	1.649	1.654	26	-17	-3	5	0,3
	Onderwijs	28.414	28.896	29.660	29.988	29.455	481	765	328	-534	-1,8
	Gezondheidszorg	16.711	17.305	17.819	18.259	18.711	594	514	440	452	2,5
	Maatschappelijke dienstverlening	24.119	26.627	27.543	27.700	25.732	2.508	916	157	-1.969	-7,1
Belangenvertegenwoordiging	2.097	2.146	2.174	2.219	2.219	49	29	45	0	0,0	
Onbek.	269	730	1.165	1.864	2.726	460	436	698	862	46,3	
Totaal		338.105	345.213	344.002	348.555	353.209	7.108	-1.211	4.553	4.654	1,3

* Omvat loontrekkende jobs, jobs voor zelfstandigen en jobs voor helpers.

Tabel 2: raming van het totaal aantal jobs*, Vlaams Gewest, jaargemiddelde 2007-2011

Hoofd-sector	WSE(42)-sector	2007	2008	2009	2010	2011	Jaar-op-jaar groei 2007-2008, aantal	Jaar-op-jaar groei 2008-2009, aantal	Jaar-op-jaar groei 2009-2010, aantal	Jaar-op-jaar groei 2010-2011, aantal	Jaar-op-jaar groei 2010-2011, in %
Prim. sector	Primaire sector	70.096	65.430	64.724	63.440	64.448	-4.666	-706	-1.283	1.007	1,6
Secun. sector	Vervaardiging van dranken, voeding en tabak	72.271	71.783	71.423	70.543	70.342	-488	-361	-880	-201	-0,3
	Textiel en kleding	35.404	33.689	29.446	27.450	26.055	-1.715	-4.243	-1.995	-1.395	-5,1
	Grafische nijverheid	24.408	24.752	23.762	23.000	22.700	344	-990	-762	-300	-1,3
	Chemische industrie	48.296	47.509	46.099	45.263	45.566	-787	-1.410	-836	303	0,7
	Rubber- en kunststofnijverheid	20.058	20.332	19.624	18.983	19.040	273	-708	-641	57	0,3
	Vervaardiging van bouwmaterialen	20.014	20.473	20.409	19.789	19.654	458	-64	-620	-135	-0,7
	Metallurgie	21.001	20.830	19.143	18.102	18.453	-171	-1.687	-1.041	351	1,9
	Vervaardiging van metaalproducten	43.067	43.935	42.350	41.037	40.951	868	-1.585	-1.313	-87	-0,2
	Vervaardiging van informatica en elektronische producten	13.700	13.765	12.461	10.488	9.973	65	-1.305	-1.972	-515	-4,9
	Vervaardiging van (elektrische) apparaten en werktuigen	37.030	38.142	36.622	34.779	34.327	1.112	-1.519	-1.844	-452	-1,3
	Vervaardiging van transportmiddelen	44.642	43.231	39.123	36.046	34.731	-1.410	-4.109	-3.077	-1.315	-3,6
	Houtindustrie en vervaardiging van meubels	22.429	21.833	20.753	20.172	19.679	-596	-1.080	-581	-493	-2,4
	Overige industrie	7.657	7.351	6.999	7.065	7.148	-306	-352	66	83	1,2
	Energie en water	13.610	14.153	14.756	14.907	14.753	542	603	152	-154	-1,0
	Afval en recyclage	11.622	11.830	11.892	11.903	12.117	207	62	11	214	1,8
	Bouw	180.553	185.957	185.566	188.748	193.078	5.404	-391	3.182	4.331	2,3
Tert. sector	Reparatie en installatie van machines en consumentenartikelen	14.625	14.921	15.124	16.850	17.045	296	203	1.726	194	1,2
	Garagewezen	63.710	64.878	65.806	65.516	66.099	1.169	927	-290	583	0,9
	Groothandel en handelsbemiddeling	153.061	154.579	152.649	151.339	153.901	1.518	-1.929	-1.310	2.562	1,7
	Kleinhandel	233.386	237.207	238.861	240.167	240.477	3.821	1.654	1.306	310	0,1
	Transport	90.359	92.379	91.172	90.474	89.438	2.020	-1.208	-698	-1.035	-1,1
	Logistiek	45.362	46.879	45.821	44.679	45.164	1.517	-1.058	-1.142	485	1,1
	Post	22.361	23.039	22.580	21.316	19.844	677	-459	-1.264	-1.472	-6,9
	Horeca en toerisme	131.792	131.603	131.990	133.310	134.322	-189	387	1.320	1.012	0,8
	Informatie en media	14.657	14.923	14.980	14.850	14.448	266	57	-130	-402	-2,7
	Telecommunicatie	9.438	9.528	10.021	9.811	8.606	90	493	-209	-1.205	-12,3
	Informatica technologie	25.725	28.138	27.921	27.071	27.654	2.414	-218	-849	583	2,2
	Financiële diensten	60.912	59.195	58.322	57.401	57.094	-1.717	-873	-921	-308	-0,5
	Consultancy en wetenschappelijke activiteiten	137.719	149.298	155.831	159.226	164.565	11.579	6.533	3.396	5.338	3,4
	Uitzendbur. en arbeidsbemiddeling	111.683	112.718	103.338	111.485	116.635	1.035	-9.379	8.147	5.150	4,6
	Onderhoud van gebouwen, tuinen en landschapsverzorging	36.599	37.965	38.218	56.080	64.157	1.366	253	17.863	8.076	14,4

	Overige zakelijke dienstverlening	43.789	45.812	46.822	48.452	49.727	2.023	1.010	1.630	1.275	2,6
	Overige diensten aan personen	55.173	57.531	59.435	61.992	63.901	2.358	1.904	2.557	1.908	3,1
Quart. sector	Recreatie, cultuur en sport	36.715	38.015	39.312	40.072	40.682	1.300	1.297	760	610	1,5
	Openbaar bestuur	92.588	90.233	91.747	92.499	94.153	-2.356	1.514	752	1.654	1,8
	Algemene overheidsdiensten	52.793	53.234	53.312	52.683	51.787	441	78	-629	-896	-1,7
	Verplichte sociale verzekering	11.573	11.688	11.730	11.701	11.677	115	42	-29	-24	-0,2
	Onderwijs	211.853	217.499	225.867	229.348	225.093	5.646	8.368	3.481	-4.254	-1,9
	Gezondheidszorg	138.931	142.091	145.734	148.602	151.198	3.160	3.643	2.868	2.596	1,7
	Maatschapp. dienstverlening	185.205	198.641	204.152	200.237	198.349	13.436	5.511	-3.915	-1.888	-0,9
	Belangenverteenwoord.	16.574	16.876	17.073	17.312	17.196	301	198	238	-115	-0,7
	Onb.	1.773	5.169	7.426	10.826	15.108	3.396	2.256	3.401	4.282	39,6
Totaal	2.684.214	2.739.035	2.740.392	2.765.019	2.791.336	54.821	1.357	24.627	26.317	1,0	

Bespreking

Bij opdeling van de jobs naar hoofdsectoren blijkt dat in 2011 zowel in Vlaanderen als in Limburg het aantal arbeidsplaatsen in de quartaire sector op jaarbasis gedaald is en dat het aantal jobs in de overige hoofdsectoren toegenomen is (tabel 1). Per saldo groeide de werkgelegenheid in 2011 op jaarbasis aan in Limburg en Vlaanderen met respectievelijk 4.654 en 26.317 arbeidsplaatsen. Verdere opsplitsing naar onderliggende WSE-sectoren (42) geeft een beter beeld waar er arbeidsplaatsen verloren gegaan zijn en waar er bijgekomen zijn.

Niettegenstaande de crisis bleef de quartaire sector in zijn geheel beschouwd positieve groeicijfers voorleggen tot in 2010 en dit zowel in Vlaanderen als in Limburg. In 2011 gaat deze sector evenwel in het rood. Zowel in Limburg als in het Vlaamse Gewest gingen er een pak banen verloren in het onderwijs, de maatschappelijke dienstverlening en bij de algemene overheidsdiensten.

De totaliteit aan tertiaire sectoren ondervond wel effect van de crisis waar in 2009 een licht negatief cijfer voor de aangroei van jobs werd genoteerd in Limburg en Vlaanderen. In 2010 en ook in 2011 wordt er opnieuw aangeknoopt met de pre-crisisgroei en kwamen er veel banen bij in de subsector onderhoud van gebouwen, tuinen en landschapsverzorging en in de sector van uitzendbureaus en arbeidsbemiddeling. Langs de andere kant daalde het aantal jobs in Vlaanderen en Limburg in 2011 aanzienlijk in tertiaire sectoren zoals post, telecommunicatie en transport.

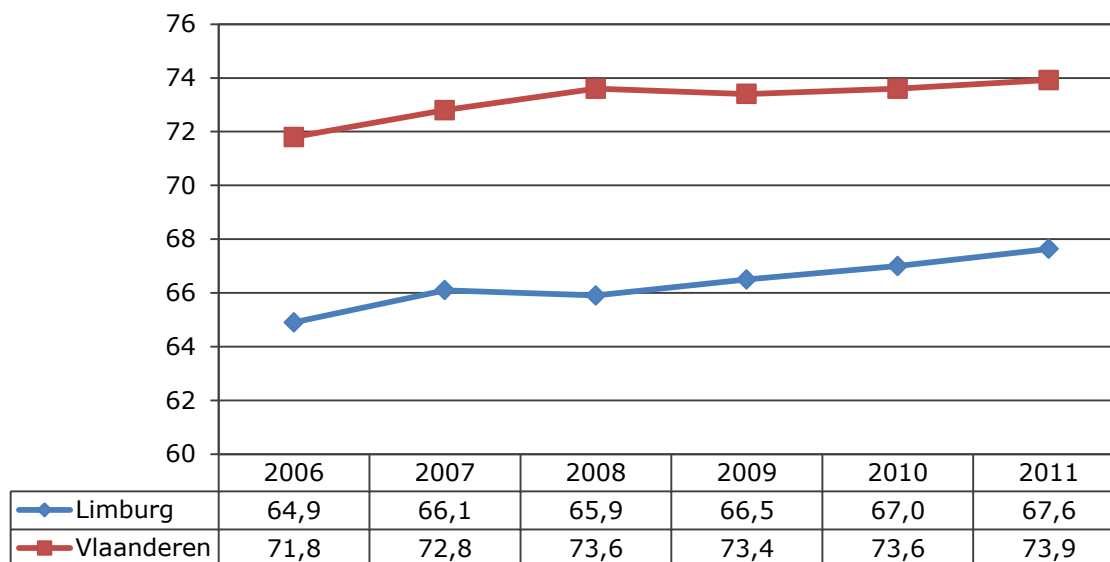
Bij de aanvang van de crisis in 2009 was er duidelijk een daling van het aantal jobs in de secundaire hoofdsector in Vlaanderen en Limburg en ook in 2010 houdt deze afname aan om pas in 2011 tot een stilstand te komen. Er dient wel een onderscheid gemaakt te worden tussen de bouw en de industriële sectoren. De bouw heeft de crisis relatief goed doorstaan en kan in 2010 en 2011 terug een positieve jobgroei presenteren. Zowel in Vlaanderen als in Limburg gingen er sinds de crisis veel banen verloren in de vervaardiging van transportmiddelen. Opvallend is dat deze sector zich in Limburg herpakt in 2011. Ook sneuvelden er in het Vlaamse Gewest veel arbeidsplaatsen in de textiel- en kledingsector en de vervaardiging van informatica en elektronische producten. In Limburg gingen er ook een pak jobs verloren in onder meer de chemische industrie, in de sectoren van de vervaardiging van metaalproducten, de vervaardiging van (elektrische) apparaten en werktuigen en de vervaardiging van bouwmaterialen.

D6.6 Jobratio

Streefwaarde: stijgen.

Bron: Vlaamse Arbeidsrekening o.b.v. RSZ Gedecentraliseerde statistiek, RSVZ, RSZ, RSZPPO, RSVZ, RVA (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE).

Figuur: jobratio, jaargemiddelde 2006-2011, in %

Bespreking

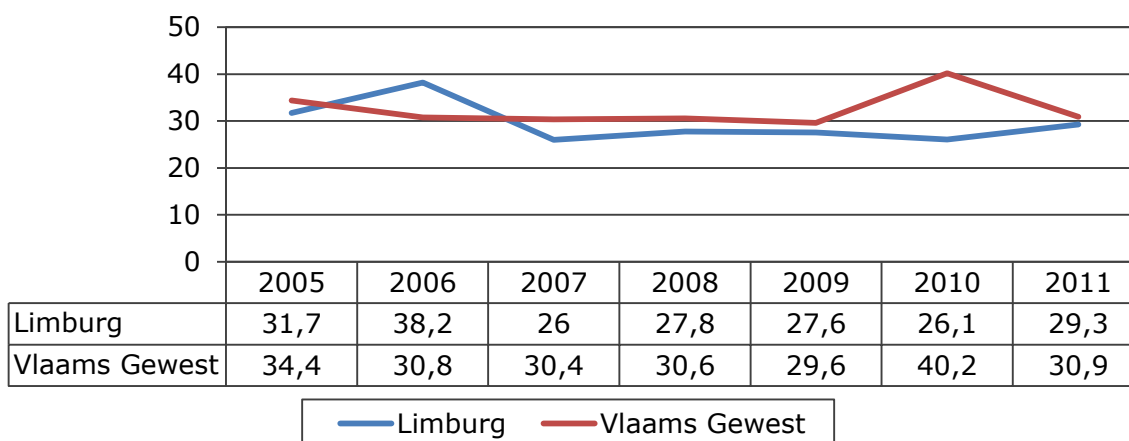
De jobratio, die de verhouding weergeeft van het aantal jobs per 100 inwoners op arbeidsleeftijd (20-64 jaar), laat tussen 2006 en 2011 een overwegend stijgend verloop optekenen in Limburg en Vlaanderen. Zowel in de provincie Limburg (2008) als in het Vlaamse Gewest (2009) bleef de daling van de jobratio ten gevolge van de crisis vrij beperkt. Limburg heeft wel een lagere jobratio dan gemiddeld, en de kloof met het Vlaamse Gewest is zelfs groter dan bij de werkzaamheid van de bevolking.

D6.7 Investeringsratio

Streefwaarde: stijgen en op niveau Vlaams Gewest.

Bron: VKBO, SVR-bewerking.

Figuur: investeringsratio (aandeel investeringen/BTW), Limburg en Vlaams Gewest, in %

Bespreking

De investeringsratio (het percentage investeringen van de bruto toegevoegde waarde) is een belangrijke indicator voor de economische groei van een geografische entiteit. Deze indicator laat zien in welke mate een onderneming de door haar gecreëerde waarde inzet voor continuïteit op lange termijn. Hij verschaft tevens een beeld van het vertrouwen in de toekomst van de ondernemingen. Een hogere ratio leidt tot een hogere groeivoet van de economie.

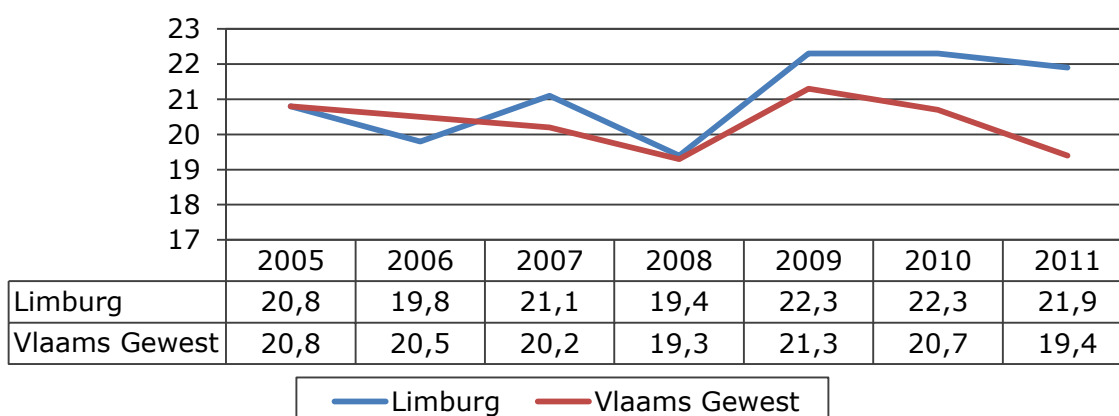
Wanneer we de situatie in Limburg vergelijken met het Vlaamse gemiddelde, blijkt dat (met uitzondering van het jaar 2006), de ratio steeds onder het Vlaamse gemiddelde lag.

D6.8 Btw op omzet

Streefwaarde: stijgen.

Bron: VKBO, SVR-bewerking.

Figuur: btw op omzet, Limburg en Vlaams Gewest, 2005-2011, in %

Bespreking

Deze indicator geeft het aandeel weer van de bruto toegevoegde waarde op de omzet. Bedrijven die hoog scoren, halen veel toegevoegde waarde uit hun omzet, m.a.w. weten efficiënt producten op de markt te brengen en te verkopen.

Deze indicator kent voor de bedrijven in de provincie Limburg een grillig verloop, waarbij in 2006, 2008 en 2011 een neerwaartse trend wordt vastgesteld. 2009 en 2010 waren piekjaren met een cijfer van 22,3%.

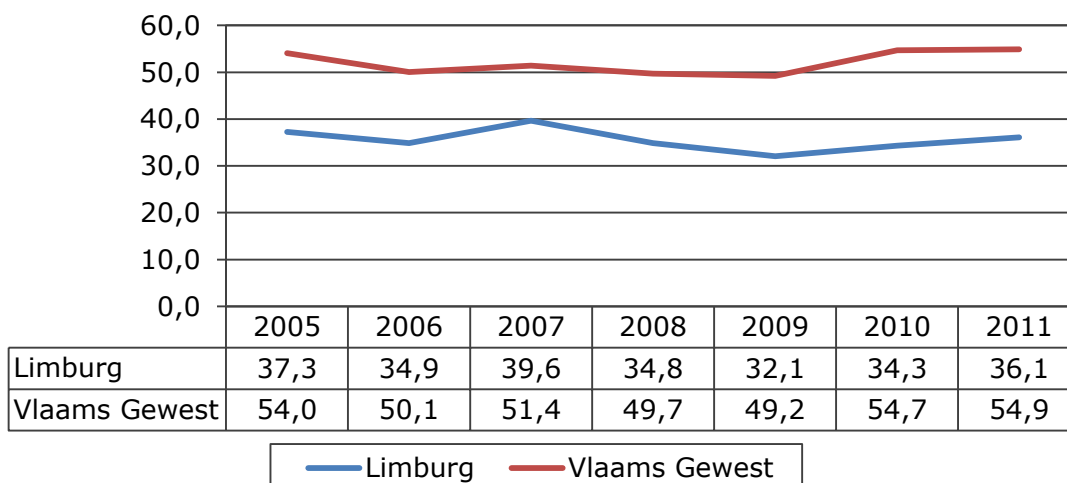
Vanaf 2007 liggen de percentages in Limburg hoger dan die in Vlaanderen. Voor de laatste beschikbare jaren daalt het cijfer ook minder snel dan de daling in Vlaanderen.

D6.9 Btw per werknemer

Streefwaarde: stijgen tot niveau Vlaams Gewest.

Bron: VKBO, SVR-bewerking.

Figuur: btw per werknemer, Limburg en Vlaams Gewest, 2005-2011, in 1.000 euro

Bespreking

De toegevoegde waarde per werknemer is de klassieke maatstaf voor de productiviteit van de onderneming en geeft de concurrentiekracht weer. De arbeidsproductiviteit hangt enerzijds af van de betrokken werknemers zelf en anderzijds van het type activiteit en de kapitaalsintensiteit. Het uitgangspunt hierbij is dat sectoren met een hogere toegevoegde waarde per werknemer in de regel meer competitieve sectoren zijn.

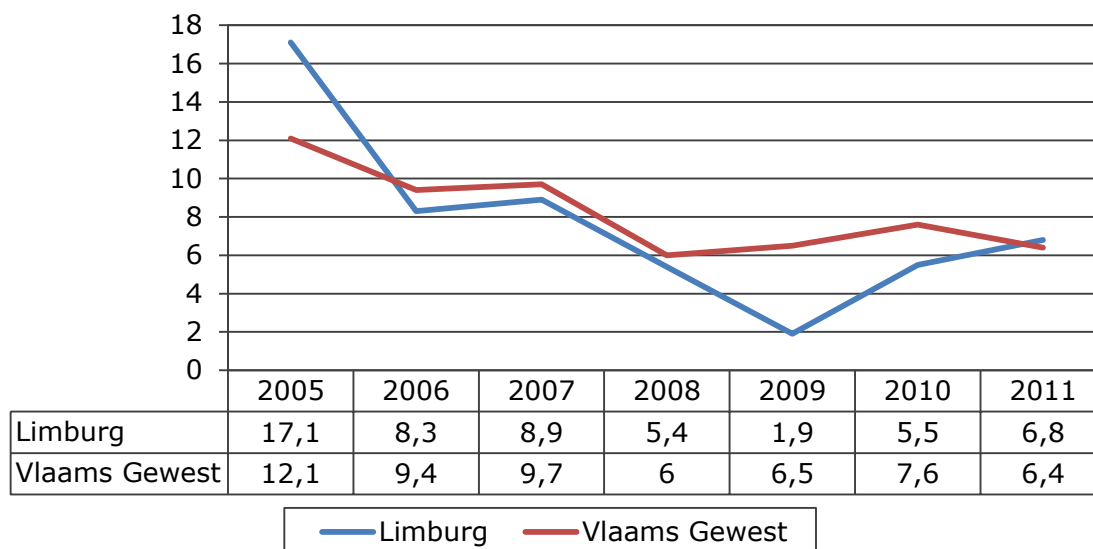
Voor alle onderzochte jaren ligt de toegevoegde waarde per werknemer in Limburg een stuk onder het Vlaamse gemiddelde. Waar die in Vlaanderen meestal boven de 50.000 euro ligt, is de toegevoegde waarde per werknemer in Limburg goed 15.000 euro lager. De laatste jaren is er zowel in Vlaanderen als Limburg een stijging in deze indicator. De bruto toegevoegde waarde per werknemer ligt in Limburg structureel onder het Vlaamse gemiddelde.

D6.10 Nettorendabiliteit

Streefwaarde: stijgen.

Bron: VKBO, SVR-bewerking.

Figuur: nettorendabiliteit in Limburg en het Vlaamse Gewest

Bespreking

De rentabiliteit geeft de mate van winstgevendheid van de onderneming weer, die meestal wordt uitgedrukt in verhoudingsgetallen. De rentabiliteit eigen vermogen = nettobedrijfsresultaat gedeeld door geïnvesteerd eigen vermogen. Ten behoeve van de continuïteit van de onderneming moet op lange termijn de winst voldoende groot zijn om de vermogensverschaffers (aandeelhouders) gewenste uitkeringen in de vorm van dividend of interest te kunnen doen. Hoe hoger de ratio's van de rentabiliteit, hoe succesvoller de onderneming en hoe makkelijker het wordt om nieuw krediet/kapitaal te krijgen.

Uit de tabel kan duidelijk afgeleid worden dat de nettorendabiliteit zowel in Vlaanderen als in de provincie Limburg de eerste jaren van de analyse sterk daalde. Voor de provincie Limburg was dit van 17,1% in 2005 tot 1,9% in 2009. Voor Vlaanderen van 12,1% in 2005 tot 6,0% in 2008. De jongste jaren is er een heropleving van de nettorendabiliteit. Globaal genomen ligt de nettorendabiliteit in de provincie Limburg een stuk onder deze van Vlaanderen.

D7 Gericht ontsluiten

D7.1 Aanbod aan bedrijventerreinen

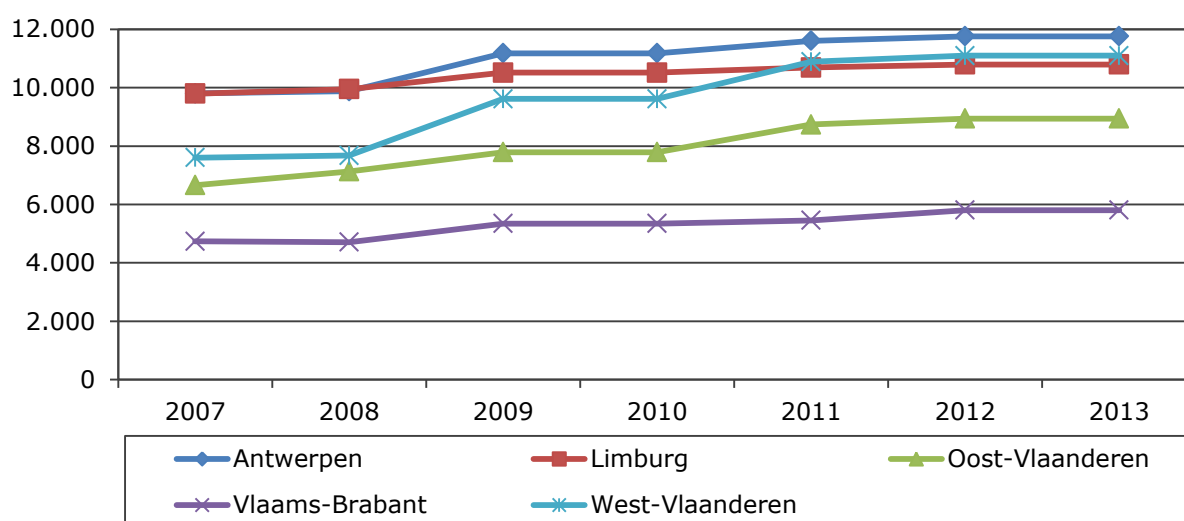
Streefwaarde: stijgen.

Bron: Agentschap Ondernemen

Tabel: oppervlakte van de Vlaamse bedrijventerreinen (exclusief haventerreinen), per provincie en aandeel ingenomen terreinen, november 2013, in ha

	Infra-structuur	Bebouwd			Onbebouwd				totaal	% bezet
		bezet	leegstand of in (her)ontwikkeling	actief aanbod	gronden in gebruik door bedrijf	reservegrond bedrijf of projectontwikkelaar	in ontwikkeling	tijdelijk niet realiseerbaar		
Antwerpen	1.210	8.010	481	202	136	429	244	1.139	11.851	83,0
Limburg	1.444	6.224	203	791	452	480	63	1.182	10.839	76,8
Oost-Vlaanderen	1.110	5.678	531	166	157	353	123	881	8.999	83,1
Vlaams-Brabant	602	3.860	134	95	105	417	4	573	5.790	81,2
West-Vlaanderen	1.073	7.663	349	223	214	678	195	842	11.237	82,8
Vlaams Gewest	5.439	31.435	1.698	1.477	1.064	2.357	629	4.617	48.716	81,4

Grafiek: oppervlakte van de Vlaamse bedrijventerreinen (exclusief haventerreinen), per provincie, 2007 - 2013, in ha

Bespreking

In november 2013 telde het Vlaamse Gewest 48.716 ha bedrijventerreinen (exclusief havenzone). Van deze oppervlakte is 81,4% bezet. De provincie Limburg heeft de laagste bezettingsgraad (76,8%) en het hoogste actief aanbod (791 ha of 53,6% van het totaal actief aanbod in Vlaanderen).

Tussen 2007 en 2013 is de oppervlakte aan bedrijventerreinen in elke provincie toegenomen. In Limburg kwam er 1.001 ha bij. In de andere provincies was dit meer. Dit heeft onder andere te maken met de inventarisatiemethode. Pas in de periode 2008-

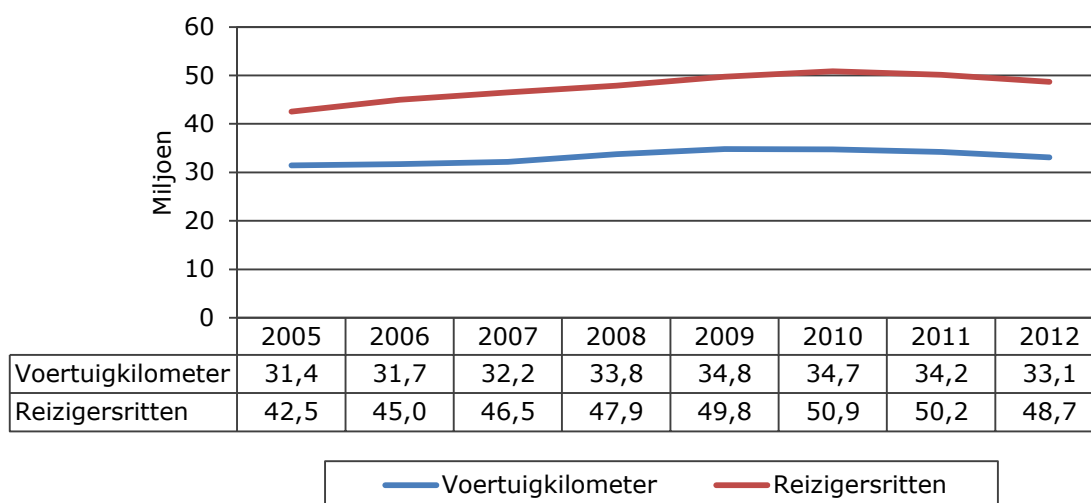
2009 werden alle terreinen < 5 ha (via BPA's) toch opgenomen om een volledig overzicht te hebben. Deze gebieden waren al langer bestemd maar zijn dus in die periode volledig in de inventaris opgenomen terwijl dit vroeger maar occasioneel was. West-Vlaanderen heeft het grootste aantal van deze terreinen en heeft daardoor ook de sterkste stijging. De stijging is ook afhankelijk van hoeveel van deze terreinen al vóór 2008 in de inventaris aanwezig waren en de bijkomende bestemmingen in de periode 2008-2009.

D7.2 Aanbod regionaal vervoer

Streefwaarde: stijgen en trend Vlaams Gewest volgen.

Bron: De Lijn.

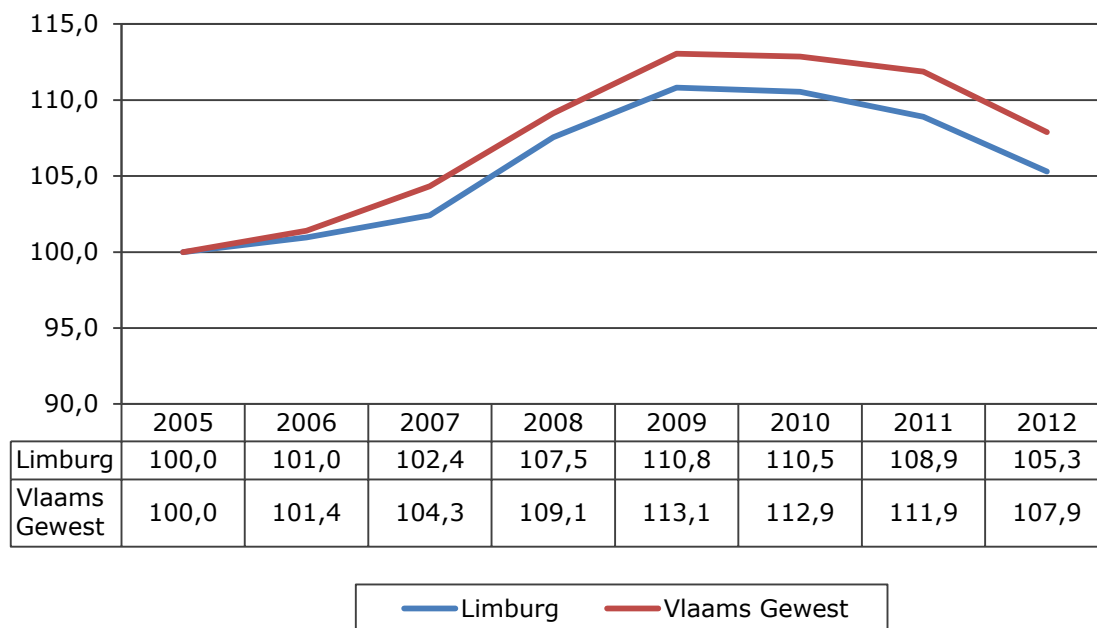
Figuur: evolutie aantal voertuigkilometer en reizigersritten door De Lijn in provincie Limburg

Bespreking

In 2012 reden de voertuigen van De Lijn 33,1 miljoen kilometer in de provincie Limburg en vervoerden 48,7 miljoen reizigers. Zowel qua aanbod als qua reizigers is er een lichte daling sinds 2009/2010, na jaren van sterke stijging. Dit is het gevolg van besparingen die De Lijn moest doorvoeren, en waarbij geopteerd werd om het aanbod op een slimme manier gedeeltelijk te beperken. Zo werd het aanbod van enkele lijnen beperkt in de vroege en late uren op momenten met een zeer lage bezetting. Deze efficiëntie- en besparingsoefening werd door De Lijn toegepast in het hele Vlaamse Gewest.

Figuur: index voertuigkilometer (2005=100), 2005-2012

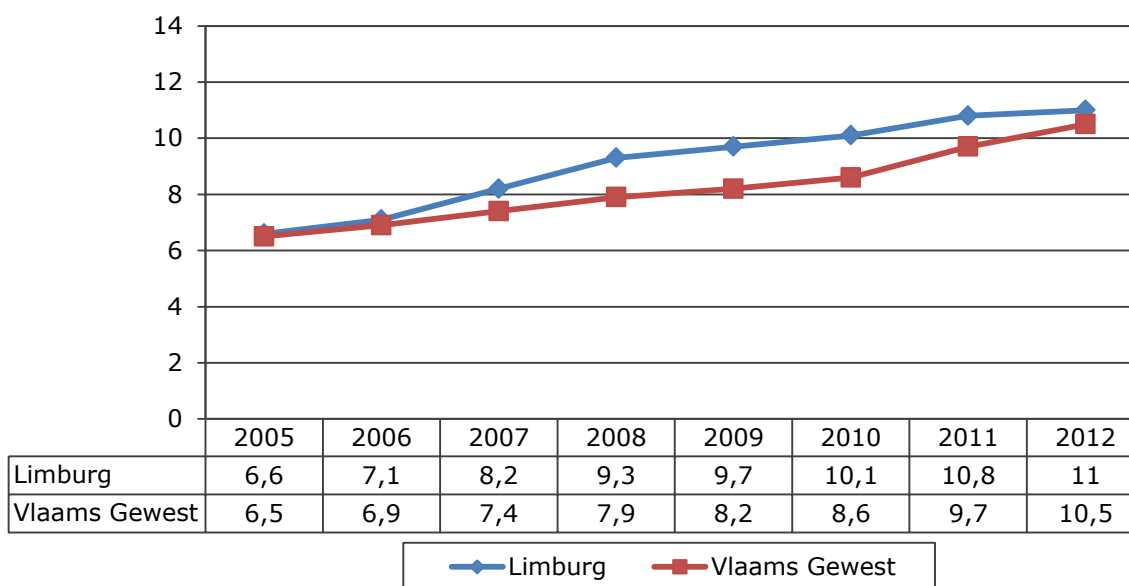
INDICATOREN OVER OMGEVING

O1.1 Kansarmoede-index Kind en Gezin

Streefwaarde: halvering tussen 2008 en 2020 op niveau van Vlaams Gewest (Pact 2020).

Bron: Kind en Gezin.

Figuur: aantal geboorten in kansarme gezinnen in jaar x en 2 voorgaande jaren tegenover het totaal aantal geboorten in jaar x en 2 voorgaande jaren, Limburg en Vlaams Gewest, 2005-2012, in %

Bespreking

Kind en Gezin ontwikkelde begin jaren 1990 een indicator die verschillende aspecten van de sociaaleconomische situatie van pasgeborenen tegelijk in rekening brengt. Aan de hand van het maandinkomen van het gezin, de opleiding en de arbeidssituatie van de ouders, de ontwikkeling van de kinderen, de huisvesting en de gezondheidssituatie van het gezin, wordt nagegaan hoeveel kinderen geboren worden in een kansarm gezin. Een gezin wordt als kansarm beschouwd als het op minstens 3 van de voorgenoemde criteria zwak scoort.

Sinds 2010 wordt niet meer gewerkt met jaarcijfers maar met het gemiddelde van het jaar en de 2 voorgaande jaren. Dat zorgt voor robuustere resultaten. Om de verandering in de berekening te accentueren, spreekt Kind en Gezin sindsdien van een kansarmoede-index. Ook voor de voorgaande jaren werd een indexscore berekend volgens de nieuwe formule waardoor vergeleken kan worden over de jaren heen.

In 2012 haalde de index in het Vlaamse Gewest een score van 10,5. Dat betekent dat 10,5% van de geboorten in de periode 2010-2012 in het Vlaamse Gewest plaatsvond in een kansarm gezin. In Limburg ligt de indexscore (11%) nog iets hoger dan het Vlaamse gemiddelde. Sinds 2007 is dat steeds het geval, maar de afstand ten opzichte van het Vlaamse gemiddelde is de laatste jaren afgenomen.

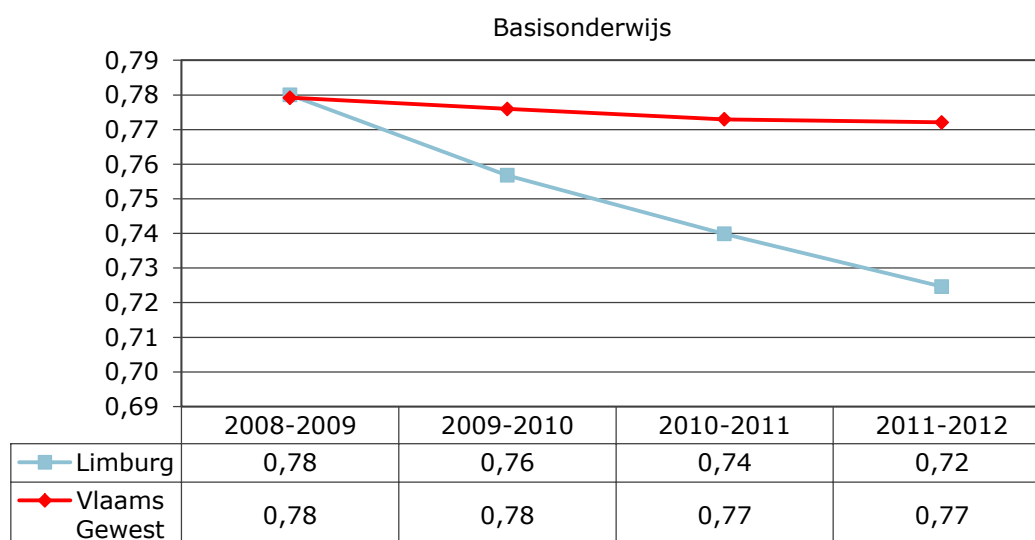
In het Pact 2020 heeft de Vlaamse Regering zich ertoe verbonden om het aantal kinderen dat geboren wordt in armoede in het Vlaamse Gewest tussen 2008 en 2020 met 50% te verminderen. Dat betekent dat in 2020 het percentage geboorten in kansarme gezinnen gedaald moet zijn tot maximaal 4%. Zowel het Vlaamse gemiddelde als de indexscore in Limburg is de voorbije jaren echter niet afgenomen, maar behoorlijk toegenomen.

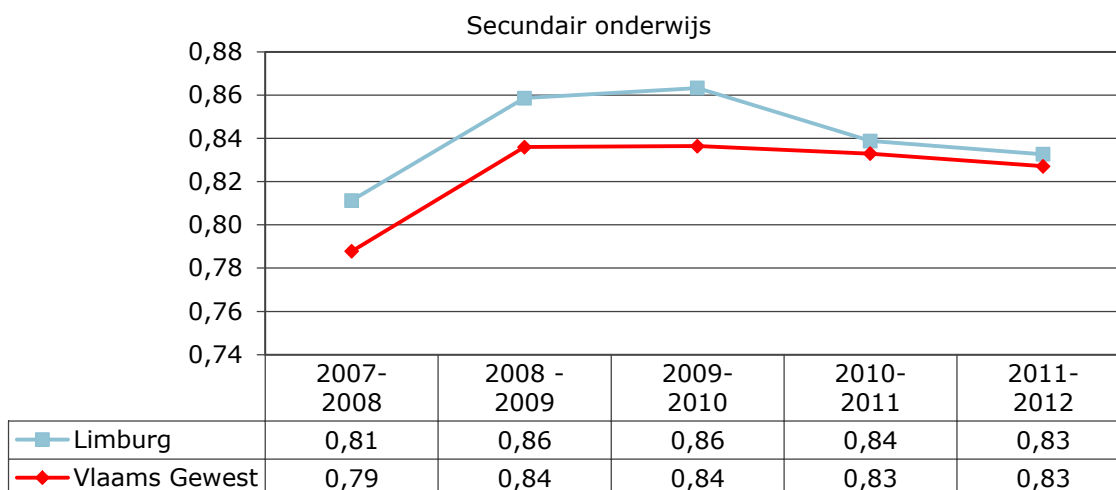
01.2 Onderwijskansarmoede-index (OKI)

Streefwaarde: geen.

Bron: O&V.

Figuur: onderwijskansarmoede-indicator in basisonderwijs en secundair onderwijs

Bespreking

De onderwijskansarmoede-indicator (OKI) wordt berekend als het aantal leerlingenkenmerken (laag opleidingsniveau van de moeder, gezinstaal niet Nederlands, buurt met hoge mate van schoolse vertraging en ontvangen van een schooltoelage) waarvoor de leerling aantikt en is bijgevolg een cijfer tussen 0 en 4.

De figuren geven een ander beeld voor het basis- en het secundair onderwijs. Limburg doet het in vergelijking met het Vlaamse Gewest beter in het basisonderwijs en even goed in het secundair. In het schooljaar 2011-2012 bedraagt de OKI in het basisonderwijs 0,72 in Limburg en 0,77 in het Vlaamse Gewest. In het secundair bedraagt de OKI voor beide gebieden 0,83. De kansarmoede is dus groter in het secundair dan in het basisonderwijs.

Zowel in het basis- als het secundair onderwijs is er een dalende trend. In het basisonderwijs neemt de voorsprong van Limburg ten aanzien van het Vlaamse Gewest nog toe. In het secundair is Limburg geëvolueerd van een achterstand naar een evenaring van het Vlaamse niveau.

O1.3 Aandeel kinderen in een huishouden waar geen van de ouders werkt

Streefwaarde: dalen tot het niveau van het Vlaamse Gewest.

Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid.

Tabel: aantal kinderen van 0 tot en met 17 jaar die leven in een huishouden waar geen van de ouders werkt en aandeel tegenover het totaal aantal kinderen van 0 tot en met 17 jaar (in %), Limburg en Vlaams Gewest, 1 januari 2010

	Aantal	Aandeel in %
Limburg	24.697	15,3
Vlaams Gewest	138.024	11,2

Bespreking

De Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid registreert de socio-economische positie van de gehele Belgische bevolking. Personen zijn werkend, werkzoekend of niet-beroepsactief. Het gaat hier om gegevens van 2010. Recentere gegevens zijn voorlopig niet beschikbaar.

Werkenden zijn hier personen die werken in loondienst (zowel in de privésector als in de overheidssector), personen die tewerkgesteld zijn als zelfstandige, personen die tewerkgesteld zijn als helper bij een werkgever die het statuut van zelfstandige heeft en personen die tegelijk werken in loondienst en als zelfstandige of helper bij een zelfstandige.

Werkzoekenden zijn hier de werkzoekenden na voltijdse tewerkstelling met werkloosheidsuitkering, werkzoekenden na een vrijwillig deeltijdse job met werkloosheidsuitkering, werkzoekenden na studies, met wachttuitkering of overbruggingsuitkering en werkzoekenden met begeleidingsuitkering. Het gaat dus enkel om uitkeringsgerechte werkzoekenden.

Niet-beroepsactieven zijn personen in voltijdse loopbaanonderbreking of tijdskrediet, personen die een (equivalent) leefloon trekken, pensioentrekkenden, volledig bruggepensioneerden, arbeidsongeschikten, personen met een tegemoetkoming voor gehandicapten en rechtgevendende kinderen voor kinderbijslag.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat een aantal groepen die klassiek als werkend worden beschouwd, bij de KSZ niet als zodanig geregistreerd zijn omdat zij geen band hebben met de Belgische sociale zekerheid. Het gaat onder meer om uitgaande grensarbeiders, personen die in België werken voor een organisatie/onderneming die geen bijdragen verschuldigd is aan de Belgische sociale zekerheid en internationale ambtenaren en diplomaten. In bepaalde regio's (zoals de grensgebieden of de rand rond Brussel) moet daarmee bij de interpretatie van de gegevens rekening gehouden worden.

Op huishoudniveau kan gekeken worden naar de socio-economische positie van de ouders (of in het geval van een eenoudergezin naar de socio-economische positie van de enige ouder) onder andere naar de werkintensiteit.

Bijna 25.000 kinderen in Limburg leven in een gezin waar geen van de ouders werkt. Dat komt overeen met 15% van het totaal aantal Limburgse kinderen. Dat aandeel ligt duidelijk hoger dan in het totale Vlaamse Gewest.

O2.1 Aantal plaatsen kinderopvang per 100 kinderen van 0-3 jaar

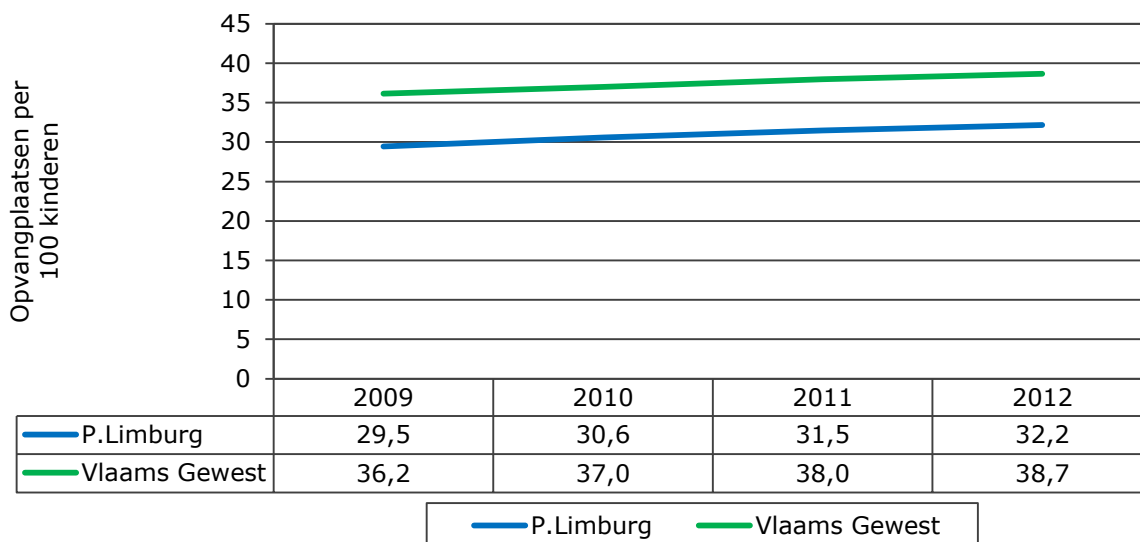
Streefwaarde: voor 50% van de kinderen Vlaams Gewest tussen 0 en 3 jaar (Pact 2020).
Bron: Kind & Gezin.

Bespreking

Om een toereikend aanbod aan kinderopvang te realiseren, willen de Vlaamse Regering, de sociale partners en het georganiseerde middenveld tegen 2020 dat het aantal plaatsen in de opvang voor baby's en peuters toeneemt tot de helft van het totaal aan kinderen. Het streefcijfer is dus 50 plaatsen per 100 kinderen. Indien het huidige uitbreidingsbeleid volgehouden wordt, lijkt de doelstelling voor het Vlaamse Gewest haalbaar.

Het aantal opvangplaatsen voor baby's en peuters ligt in Limburg (32,2) lager dan in het Vlaamse Gewest (38,7). De capaciteit per 100 kinderen neemt ook in Limburg toe, maar deze toename is gelijklopend aan de toename in het Vlaamse Gewest, zodat de achterstand niet weggewerkt wordt.

Figuur: het aantal opvangplaatsen voor baby's en peuters per 100 kinderen van 0 tot en met 2 jaar, provincie Limburg en Vlaams Gewest, van 2009 tot 2012

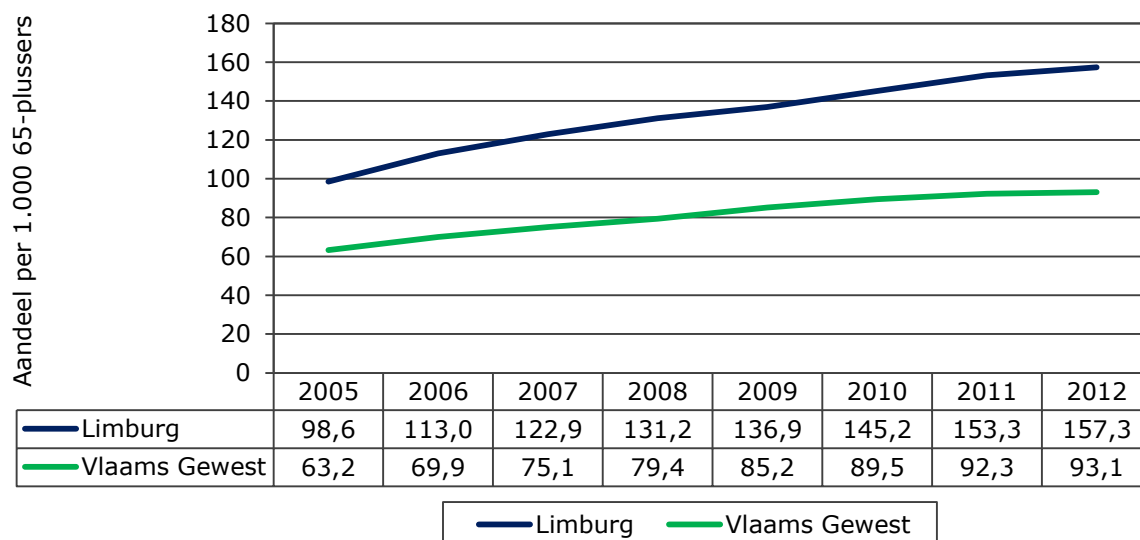

O2.2 Mantel- en thuiszorg per 1.000 65-plussers

Streefwaarde: geen.

Bron: Agentschap Zorg en Gezondheid en ADSEI.

Figuur: het aantal gerechtigde zorgverzekering voor mantel- & thuiszorg per 1000 65-plussers, provincie Limburg en Vlaams Gewest, 2005 tot 2012

Bespreking

Elke Vlaming is verplicht zich vanaf 26 jaar aan te sluiten bij de Vlaamse Zorgverzekering. Wie zwaar zorgbehoevend is, ontvangt een forfaitaire tegemoetkoming voor niet-medische zorgkosten, de zogenaamde ten laste neming. Hier wordt enkel gekeken naar de ten laste nemingen voor mantel- en thuiszorg, bedoeld voor de thuiswonende zorgbehoevendenden. Deze die in een residentiële zorgvoorziening wonen worden met deze indicator niet gevat.

Het aandeel zwaar zorgbehoevende 65-plussers eind 2012 dat een uitkering van de Vlaamse zorgverzekering krijgt omwille van mantel- en thuiszorg ligt in Limburg (157,3) heel wat hoger dan in het Vlaamse Gewest (93,1). Dit is niet nieuw, ook in 2005 was het aandeel in Limburg hoger dan in het Vlaams Gewest. Sinds 2005 is het verschil tussen Limburg en het Vlaamse Gewest alleen maar toegenomen.

02.3 Aandeel sociale huurwoningen

Streefwaarde: norm: +43.000 t.o.v. 2009 voor het Vlaamse Gewest (Pact 2020).

Bron: VMSW.

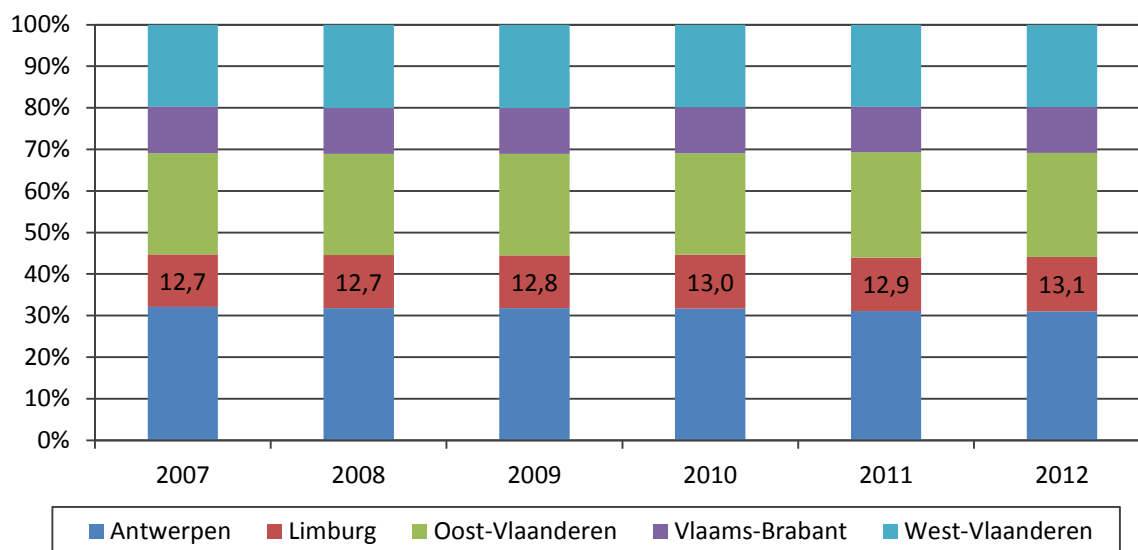
Tabel: aantal woningen verhuurd door de SHM(*) en via de SVK in het Vlaamse Gewest, 2007–2012 (toestand 31/12), per provincie

PROVINCIE	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Toename 2009-2012	
							aantal	aandeel
Antwerpen	45.664	46.234	46.788	46.955	47.418	47.590	802	12,9
Limburg	18.035	18.477	18.775	19.210	19.620	20.046	1.271	20,5
Oost-Vlaanderen	34.616	35.386	35.922	36.180	38.714	38.510	2.588	41,6
Vlaams-Brabant	16.066	16.077	16.267	16.279	16.611	16.845	578	9,3
West-Vlaanderen	27.968	29.133	29.499	29.563	30.157	30.476	977	15,7
Vlaams Gewest	142.349	145.307	147.251	148.187	152.520	153.467	6.216	100

(*) Aantal sociale woningen die eigendom zijn van of beheerd worden door een sociale huisvestingsmaatschappij op de rapportdatum (31 december).

Inbegrepen zijn woningen van alle types verhuurd binnen het sociale huurstelsel of leegstaande woningen.

Grafiek: aandeel woningen verhuurd door de SHM en via de SVK in het Vlaamse Gewest, 2007–2012 (toestand 31/12), per provincie

Bespreking

Het aantal sociale huurwoningen neemt de laatste jaren gestaag toe, van 133.969 eind 2002 tot 153.467 eind 2012. Tegen 2020 zouden er tegenover 2009 43.000 huurwoningen moeten bijkomen ten opzichte van het aanbod in 2009, wat neerkomt op een streefdoel van goed 190.000 sociale huurwoningen tegen 2020 voor het Vlaamse Gewest.

Een vijfde van de toename 2009–2012 werd in de provincie Limburg gerealiseerd. Hierdoor bezit de provincie nu een aandeel van 13,06% in het totaal aantal sociale woningen (SHM + SVK) in het Vlaamse Gewest, hetgeen een goede score is indien dit vergeleken wordt met het aandeel private huishoudens. In 2009 was het aandeel private huishoudens van de provincie Limburg in het Vlaamse Gewest 12,76% (bron: Lokale statistieken, ADSEI).

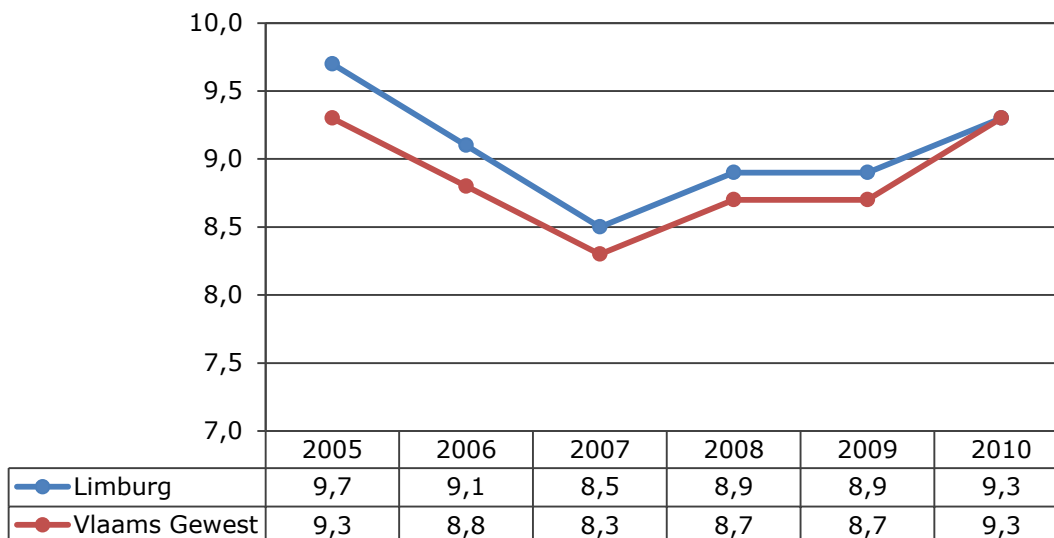
Uitgedrukt t.o.v. het totaal aantal woningen (bron: kadaster, gebouwenpark) stijgt het aandeel van de sociale woningen in het totaal aantal woningen in de provincie Limburg tussen 2009 en 2012 van 5,16 naar 5,32 terwijl dit in het Vlaamse Gewest in die periode steeg van 4,96 naar 5,04.

03.1 Energiegebruik van huishoudens voor verwarming

Streefwaarde: dalen.

Bron: VMM.

Figuur: energiegebruik van huishoudens voor verwarming, in MWh per inwoner

Bespreking

Huishoudens gebruiken vooral energie om gebouwen te verwarmen. Hierdoor is hun energiegebruik sterk afhankelijk van het buitenklimaat. Het energieverbruik van de huishoudens voor verwarming volgde tussen 2005 en 2007 een neerwaartse lijn, in hoofdzaak het gevolg van warmere jaren. 2008, 2009 en vooral 2010 kenden relatief koude wintermaanden met een hogere verwarmingsbehoefte en bijgevolg een hoger energieverbruik.

Naast het buitenklimaat spelen ook de toename van het aantal huishoudens en dus het aantal wooneenheden, evenals het type bebouwing (open, halfopen of gesloten bebouwing) een rol.

Het energiegebruik van huishoudens voor verwarming ligt in Limburg iets hoger dan in het Vlaamse Gewest, maar volgt verder dezelfde trend.

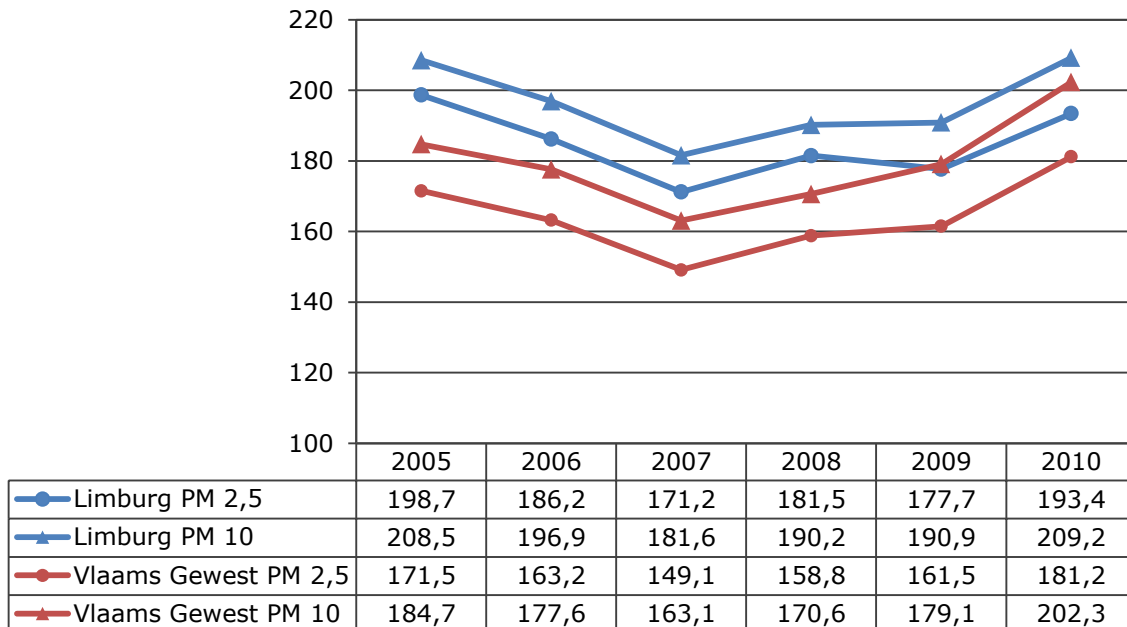
Hoewel het energiegebruik van huishoudens voor verwarming vooral afhankelijk is van het buitenklimaat, heeft stilaan een verbeterde energie-efficiëntie zijn effect. Dit blijkt uit het feit dat de huishoudens in 2010 minder energie gebruikten dan in 2005 terwijl de verwarmingsbehoefte, gemeten naar aantal graaddagen, in 2010 een kwart hoger lag.

O3.2 Fijnstofemissies (PM_{2,5} en PM₁₀) door het energieverbruik voor verwarming bij huishoudens

Streefwaarde: dalen.

Bron: VMM.

Figuur: fijnstofemissies (PM_{2,5} en PM₁₀) door het energieverbruik voor verwarming bij huishoudens, in g per inwoner

Bespreking

Het huishoudelijk energieverbruik in Vlaanderen is sterk klimaat gebonden. Koude winters, zoals 2010, geven aanleiding tot een hoger energieverbruik wat op zijn beurt aanleiding geeft tot hogere emissies van onder meer fijn stof.

De schommelingen in de emissies worden verder verklaard door een verschuiving in de brandstofsoort. Een hoger aandeel aardgas, ten nadele van steenkool en stookolie, heeft een gunstig effect op de emissies.

Aangezien het energiegebruik van huishoudens voor verwarming in Limburg iets hoger ligt dan in het Vlaamse Gewest, liggen ook de emissies van fijn stof er hoger, maar volgen verder dezelfde trend.

Hoewel het energiegebruik van huishoudens voor verwarming, en de daaraan gekoppelde uitstoot van fijn stof, vooral afhankelijk is van het buitenklimaat, heeft stilaan een verbeterde energie-efficiëntie zijn effect. Dit blijkt uit het feit dat de huishoudens in 2010 ongeveer evenveel fijn stof uitstoten als in 2005 terwijl de verwarmingsbehoefte, gemeten naar aantal graaddagen, in 2010 een kwart hoger lag.

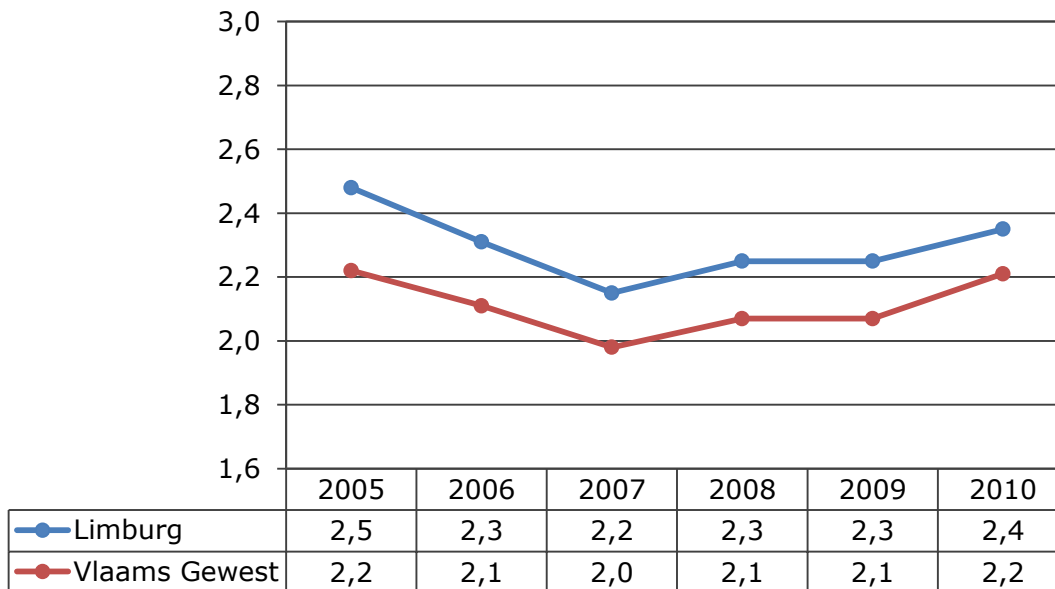

03.3 CO₂-emissies door gebouwenverwarming bij huishoudens

Streefwaarde: dalen.

Bron: VMM.

Figuur: CO₂-emissies door gebouwenverwarming bij huishoudens, in ton per inwoner, 2005-2010

Bespreking

Het huishoudelijk energieverbruik in Vlaanderen is sterk klimaatgebonden. Koude winters, zoals 2010, geven aanleiding tot een hoger energieverbruik wat op zijn beurt aanleiding geeft tot hogere emissies van onder meer CO₂.

De schommelingen in de emissies worden verder verklaard door een verschuiving in de brandstofsoort. Een hoger aandeel aardgas, ten nadele van steenkool en stookolie, heeft een gunstig effect op de emissies.

Aangezien het energiegebruik van huishoudens voor verwarming in Limburg iets hoger ligt dan in het Vlaamse Gewest, liggen ook de emissies van CO₂ er hoger, maar volgen verder dezelfde trend.

Hoewel het energiegebruik van huishoudens voor verwarming, en de daaraan gekoppelde CO₂-uitstoot vooral afhankelijk is van het buitenklimaat, heeft ook hier een verbeterde energie-efficiëntie zijn effect. Dit blijkt uit het feit dat de huishoudens in 2010 ongeveer evenveel CO₂ uitstoten als in 2005 terwijl de verwarmingsbehoefte, gemeten naar aantal graaddagen, in 2010 een kwart hoger lag.

03.4 Groene stroom

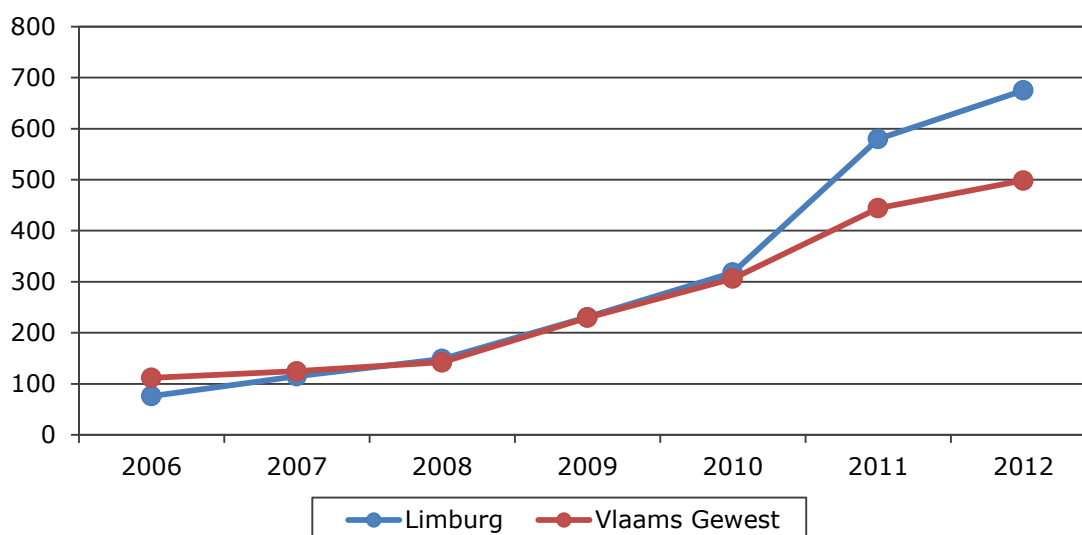
Streefwaarde: stijgen

Bron: VREG.

Tabel : groene stroom - geïnstalleerd vermogen per technologie dat in aanmerking komt voor groenestroomcertificaten, 2006-2012

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Limburg	76	115	149	231	318	580	675
Biogas (kW)	6.257	6.607	14.462	14.462	15.712	15.712	21.606
Biomassa (kW)	31.100	58.800	61.800	61.800	61.800	72.324	69.336
Waterkracht (kW)	160	160	160	160	160	160	160
Windenergie (kW)	24.000	24.000	24.000	28.000	32.000	49.502	49.502
Zonne-energie (kW)	466	4.831	22.701	87.830	157.024	352.004	432.969
Totaal (kW)	61.983	94.399	123.123	192.249	266.696	489.702	573.573
Totaal (kW/1000 inwoners)	76	115	149	231	318	580	675
Vlaams Gewest	112	125	142	230	306	444	499
Biogas (kW)	46.729	57.463	70.483	87.837	100.882	111.347	127.748
Biomassa (kW)	499.171	533.354	543.412	563.934	651.954	660.718	665.128
Waterkracht (kW)	963	968	972	972	980	995	995
Windenergie (kW)	128.944	149.244	173.267	231.767	264.924	345.438	370.138
Zonne-energie (kW)	3.627	22.069	89.100	541.940	895.995	1.683.534	2.001.860
Totaal (kW)	679.432	763.095	877.230	1.426.446	1.914.733	2.802.037	3.165.870
Totaal (kW/1000 inwoners)	112	125	142	230	306	444	499

Figuur: groene stroom - geïnstalleerd vermogen per technologie dat in aanmerking komt voor groenestroomcertificaten, op 31/12/20XX, in kW per 1000 inwoners

Bespreking

In het Vlaamse Gewest bedraagt het totale geïnstalleerde vermogen (dat in aanmerking komt voor groene stroom certificaten) 3.165.870 kW of 499 kW per 1.000 inwoners, een toename met 13% ten opzichte van 2011. Ten opzichte van 2006 is het geïnstalleerde vermogen bijna vervijfvoudigd.

In Limburg neemt het geïnstalleerd vermogen toe tot 675 kW per 1.000 inwoners, 17% meer dan in 2011. Ten opzichte van 2006 is de productiecapaciteit hier meer dan vernegenvoudigd.

De installatie van nieuwe zonnepanelen en windturbines doet het aandeel geïnstalleerd vermogen op basis van zonne-, wind-, en waterenergie in het Vlaamse Gewest oplopen van 20% in 2006 tot 75% in 2012. Vooral de toename in de productiecapaciteit van zonne-energie valt op (+19% tussen 2011 en 2012, +269% sinds 2009). Hierbij speelde het gunstige financiële ondersteuningsmechanisme voor zonnepanelen een belangrijke rol.

In Limburg hebben zon, wind en water een aandeel van 84% in het geïnstalleerde vermogen, en de productiecapaciteit op basis van zonne-energie neemt er nog sterker toe dan in het Vlaamse Gewest: +23% tussen 2011 en 2012, +393% sinds 2009.

Zowel in het Vlaamse Gewest als in Limburg neemt het geïnstalleerd vermogen sterk toe, in Limburg is de toename van de productiecapaciteit nog meer uitgesproken.

Overzichtstabel		
	Indicator	t.o.v. Vlaams Gewest groen = beter rood = slechter grijs = parallel
D1.1	Bbp per inwoner, in euro (reëel en nominaal)	
D1.2	Beschikbaar inkomen per inwoner	
D1.3	Groei arbeidsproductiviteit (reëel en nominaal)	
D1.4	Globale conjunctuurcurve	
D2.1	Netto-aangroei aantal jobs naar hoofdsector	niet voor primaire en secundaire sector
D2.2	Werkgelegenheidsgraad	
D2.3	Werkzaamheidsgraad (20-64j)	
D2.4	Werkloosheidsgraad	
D2.4.1	Niet-werkende werkzoekenden	
D2.4.2	Niet-werkende werkzoekenden naar geslacht	toename bij mannen
D2.4.3	Niet-werkende werkzoekenden naar leeftijd	toename in jongeren
D2.4.4	Niet-werkende werkzoekenden naar opleiding	toename midden en hogeschoolden
D2.4.5	Niet-werkende werkzoekenden naar werkloosheidsduur	toename kortdurige
D2.4.6	Niet-werkende werkzoekenden naar origine	
D2.4.7	Niet-werkende werkzoekenden naar arbeidshandicap	
D2.5	Aantal jobloze schoolverlaters	
D2.6	Spanningsratio: NWWZ/openstaande vacatures	
D3.1	Schoolse vertraging	iets lager in basis, iets hoger in secundair (ASO), iets lager in BSO, KSO en TSO
D3.2	Ongekwificeerde uitstroom, jaargemiddelde	
D3.3	Participatie aan het hoger onderwijs	
D3.4	Aandeel jongeren (30-34 jaar) dat hoger onderwijs genoten heeft	
D4.1	Aandeel werkenden in hoogtechnologische industrie en diensten	lager HT-diensten, hoger HT-industrie
D4.2	Aandeel O & O-personeel en groei	
D4.3	Aantal starters in hoogtechnologische sectoren	wisselend
D5	Aantal exporterende bedrijven en waarde naar sector/bedrijfsomvang en groei (in ontwikkeling)	in ontwikkeling
D6.1	Aantal starters en oprichtingsratio	voorsprong neemt af
D6.2	Netto groeiratio en turbulentie	wisselend
D6.3	Overlevingsgraad op 5 jaar	
D6.4	Aantal en aandeel zelfstandigen t.o.v. beroepsbevolking	
D6.5	Aantal arbeidsplaatsen, naar sectoren	niet voor primaire en secundaire sector
D6.6	Jobratio	

D6.7	Investeringsratio	wisselend
D6.8	Btw/omzet	vanaf 2007 hoger
D6.9	Btw per werknemer	
D6.10	Nettorendabiliteit	behalve in 2011
D7.1	Aanbod aan bedrijventerreinen	
D7.2	Aanbod regionaal vervoer	
O1.1	Aandeel geboorten in kansarme gezinnen	kloof lichtjes afgenomen
O1.2	OKI - onderwijs	beter score voor basisonderwijs in Limburg
O1.3	Aandeel kinderen (0-17) dat leeft in een gezin waar niemand werkt	
O2.1	Aantal plaatsen kinderopvang per 100 kinderen 0-3j - Kind en Gezin	
O2.2	Aantal gerechtigden mantel- & thuiszorg per 1.000 65-plussers	hogere aantallen
O2.3	Aandeel sociale huurwoningen	
O3.1	Energiegebruik per inwoner huishoudens (MWh per inwoner)	
O3.2	Emissies fijn stof huishoudens PM ₁₀ en PM _{2,5} (in g per inwoner)	
O3.3	CO ₂ -emissies gebouwen (in ton per inwoner)	
O3.4	Groene stroom kwh/1000 inwoners	